

190. 835

~~344~~

~~290 (516)~~

335 (1)

N°. 190.

Mötlemisse

Jummala teggude päle.

Saksa kelest

om

omma mele perra ümbrefirjotanu

G. A. Oidekop,

firriko opperaja.

1 8 2 2.

Tartun trükkitu Schönmanni mas.

101. 34

Der Abdruck dieser Schrift wird unter der
Bedingung erlaubt, daß gleich nach dem Abdrucke
und vor Herausgabe derselben sieben eingebundene
Exemplare, zur vorschristmäßigen Vertheilung, an die
Censur:Comität dieser Kaiserlichen Universität einges-
sandt werden. Dorpat, am 6. September 1822.

Moritz, Censor.

Minna anna siin, armas luggeja, sinno-
kätte ütte ramato, kumb oppetap Jum-
malat, temma armo, tarkust nink wägge;
lomolikko asjade läbbi, tundma, et eggar
üts, se sedda loep, oppes Issanda surust
parrembašte tutta, tedda kummandada nink
fitta. Sest lomolikko asjade läbbi kón-
nelep Jummal ütte wäggewat kónnet
innimistega, nidade et ka Apostel Pawel
sedda moistsi kui temma arwap ilma lo-
mist täwvelikko tunnistust andwat Jum-
mala ollemisfest. Temma üttelep: (Rom.
I. 19, 20). Mes Jummalast tutta om,
se om neide sissen arwalik: sest Jum-
mal om neile sedda arwaldanu. Sest
temma näggematta olleminne, se om,
temma iggawenne wäggi nink Jummalus
nättas, kui sedda tähhele pannas, neist

teust, se ilma lomiseest. — Sis woi-
me ütelda et inimenne, se om opnu
Zummalat, lomolikko asjade läbbi, tund-
ma, se om ka opnu tedda aawustama,
armastama nink kummardama. Siski
ärva mõtlego keage et sensinnatsen rama-
tun lomolikko asja täwvelikko oppust
antab. Sedda ei woi olla, sest se om
lailjalinne oppus. Siin omma ennege
monne tükki korjatu, kumma lühhidest
Zummala surust, wägge, tarkust nink
armo oppetawa tundma, kumba temma
ni mitmesuggutse loodasjade man om
nähtnu.

Mul oli eddimält motte egga pühha-
päiwa päle ütte motlemist kirjotada, sis
olles wiiskümme aast sany; ent per-
rast näksi motlema et sis saap wamat kal-
lis nink rahwas põlgwa sedda seperrast
ärva, enne kui nemma sedda omma lug-
genu. Ma jätti sis sedda se päle et kätte
pühhapäiwa päle ütse motleminne tullep,

nink' anna nitüd 26 motlemisfi teije kätte.
Kui ma kule et se ramatokenne rahwa
mele perrast om, sis woip eddispäidi,
kui Jummal joudo annap, weel tõise 26
sada.

Sinna perrast ei ütse minna midda-
ge, sest ma mõtle, et innimesse sedda
rahha ei kahhitse, mes nemma ütse ra-
mato eest andwa, mes neile hääd oppe-
tap. Antas jo tühja eest, mes tullus
ei tulle, monni hä teng ärra; melles sis
rahwas ütse parremba asja päle es peas
omma rahha wäljaandma. Mes inni-
menne opper, se ei lä kunnage hukka.
Meije ei woi sedda hääd, minlga Jum-
mal meije tööd nink' waiwa om õnnis-
tanu, mitte parrembas prukida, kui en-
nege se tarwis et meije essi oppeme mes
meije jowwame nink' lasseme ka omme
latsi oppeda. Keage ärra ütlego; maa-
rahwale ei olle ka suurt oppust waja,
Sige kül, suurt oppust ei olle ka waja:

Ent mes om innimenne kel suggufe oppust ei olle? Kas maa innimenne ka ei ella ilma paaal? Kas temma ka ei pruuti sedda mes Jummal om Ionu? Eht en namb weel kui monni mu. Monni eht tahhap henda wabbandada nink utlep: meil ei olle saratsid ramatuid, kustast meije woime oppust sada. Oh, kui saas ramato teggtiid, kui ennege ramato ostiid ollesse. Ni kawwa kui innimesse figin asjun opmatta omma, om rumma- lus, umbust nink mitmesuggune haadda, ligesuggutse rahwa jaggo.

Minna sowwa et sesinnane weikenne ramat monne innimesse meeld ha oppusse pole arratas et himmo tullulikko tund- misse perra, maarahwa sean touses nink kaswas; sis saap ka tottelik Jammala tundikinne nink armastamine kaswama nink weerd wortma.

Tartun sel. 3. Dezembri ku paawal 1822.

D. I. de Kop.

I.

Jummal kannap egga päiwa hoold.

Wastse ajastaja päiwal.

Meije näütame ikkes omma rummalust nink nõrkust kui meije mõnne esfiärrilikko asja man, mes harwaste sünniwa, mõtleme neid ennege ütfinda Jummalala holekandmist ollewat. Ent meije näeme se man mes egga päiwa sünnip, kül sarätsid asju, mes wäärt omma et meie neid tähheie panneme ja immetelleme. Latse lo- minne emma ihhun om nisammote Jummalala wäe nink tarwusse immetäht, kui eddimätsse innimesse lominne mullast. Meie ello ülles- piddamine, kui meije sedda mõtleme kui mitmesuggutse asja peawa arwitama kif ülles- piddada, om ni immelik kui fooljide ülles-

ärrataminne. Se om ennege se wahhe et
fooljid mitte egge päiwa üllesärratetas, ent
innimesse ello egga päiwa meije filmi een
üllespetas, nink keage seperrast sest suurt
luggu ei pea.

Töttelikkult, mes ma esfi henne man
olle nännu, annap mulle selget tunistust minno
ello üllespiddamisfest. Minna ei woi kunnage
findmaste üttelda kui kawwa ma weel pea
ellama. Tuhhat teedmata asja woiwa minno
ellole peake otsa tetta, ja hõngo ajamist nink
werre jooskmist minno soonde sissen feelda.
Oh ma tunne kül esfi et minna ei jowwa
omna ello hoita, ei ütte ja töist tarwitust
fata, ei ka kif hädda feelda, Ni mitmesug-
gutse nõrkusse man, kummast minna kunnage
täwwelikkult wallale ei pässe, ni mitme pu-
dusse man, kumba minna, monnikord ihho,
monnikord henge, mönnikord omna ellamisse
man, näe, moista minna selgeste et minna
üts waene ellaj olles, kui Jummal minno es
faes nink hoold es kannas. Ihho nink henge
ühhendamist, neide möllembide ilmotsata tööd,

ei jowwa keage ärrakönnelda: se kif ei olle minno nouw, et ka minno joud. Ello sone tuikwa ninf kif ligup minno ihho sissen, ilma et minna esfi se man middage te. Kif on nap tunnistust et se minno tö ei olle et minno meel, minno saifus, minno joud saap ullespetus. Isfand om, ke näggematta ninf keelmatta jowwoga, minno joudo, minno ligumist ninf minno ello hoijap. Et ma weel woi hõngo ajada, et minno werri weel jofep, et minno lulignil weel joudo om, et mul weel mele omma, et minna parhella weel jowwa möttelda ninf kif sedda prufida mes minno waimole om antu, se fige eest om mul kohhus ilmütsinda Jummalat temma holekandmissse ninf üllespiddamisse eest tennada.

Ent melles ma mötle ni harwaste ninf ilma tennota särätside Jummalat armo tähti pääl, mes eggapäiwa minno silmi een omma? Kas mino südda särätsid mötlemissi, kumma parhella minno henge sisse omma üllestulnu, es peas allasi mälletama? Kas minno kohhus es olles, figewähembaste eggal hommun-

gul ninf öddangul minno loja armo mässetada, immerelleda ninf tedda se eest rennada? Jah, fohhus olles kül sedda tetta ninf se läbbi näüta et minna sedda halmemba ellojide suggu ei olle, kel ei olle joudo Jummalala holekand-misse teggu ärramoista.

Jesand, minno ello kaitjsja, kána sinna essi minno söänd, et temma sinno immelikko armo päle mötles. Kui minno heng ommete jowwas sinno teggu fige wäega nidade armsaste tutta kui David neid ni saggede fige mele mötli, Kui minna ütte häteggemist sa, olgo suur ehk weifenne, sis tundgo minno südä sedda ninf tunnistago, Jummalala armo kittus-ses, tedda ütfinda ollewat, ke inimistille ni paljo hääd teep. Sis sa minna ka sedda üttema mes ennemuste üts wagga inimenne om üttele, nida kui meije 1. Mos. ram. 32, 10 loeme: Minna olle üllialw fige armo ninf ussutawusse wasta, kumba sinna ommale sullasele ollet tennu,

Sesinnatse mötlemissega tahha minna sedda wastset ajastaiga allustada. Käügo

minno käsfi nida kui temma käüp, minna
 tahha ikkes möttelda et Jummal egga päiwa,
 et temma norussen nink wannaussen, ajastaja
 allustussen nink löppetnsen minno Jummal
 nink minno essa om. Minna tahha sedda
 teed käwma mes temma juhhatap nink egga
 sammo man möttelda et temma minno imme-
 ikkult nink önsalikkult satap.

2.

Mitmesuggune tullu mes tulli
 annap.

Kül woip ütelda et tulli pea fige tö
 nink tarwitusse man meije ainus nouw om.
 Et innimenne sedda lomo, mes tal allasi waja
 om, ikkes walmis löwwas, sis ei olle meije
 loja sedda mitte ütfinda tule nink wee sisse,
 enge ka fige raswatse nink ölitse asju sisse,

pandnu. Mårane önnistus om fårane tullinakkaja assi kumb ni ainust waja om tuld tetta ninf hoita. Kui sedda es olles, sis olles meile mitmest asjust pudust ninf waiwa kannatado. Kui meil talwitset ajal tuld es olles, sis olles jo fårane pimmedus mes keage es jowwas kannatado. Kui päw alla lännu, sis jääs lige armsamb tö, minf man walgust waja om, saisma. Meije peas palgal istma ehf hädda ja waiwaga pimmedussen käsfi kaot käüma. Möttege, arma welle, mårane halle luggu meil olles, kui meije pikkal talwitset öddangul kengä es woisi folkko tulla, ei ka omman koddun mitte tööd tetta, mitte lugegeda mitte kirjotada. Kui kolbmatta ninf terwusset kahjollif olles suremb hulk sest toidusfest mes ma pääl om, kui meije sedda es jowwasse tullega pehmetada ninf walmistada. Ja mit wisil meije neid töisi tarwitussfi woisi sada kui handwerki ninf töteggija neid tulle abbiga es woisi ata. Ilma tulleta es saas lännga ja reiwas mitte werwitu, wask mitte sullatu, mitte liwast klasi tettu, mitte kiwwest lubja ehf

farwist kiwwe passotetu. Kif lomisse rikkus
olles ilma tulleta middage; figest es olles
meil abbi, ei tullu ei rōmo.

Mõtlege ennege mārast hāād meile par-
hella tulle läbbi saap. Kui armas se om et
meije nüüd, tulle läbbi pesitetu tarren woime
olla ninf olleme hotetu tule ninf külma eest.
Meije peasse talwitsel ajal, lange külma per-
rast, ilma tōta, ehk ommete suren waiwan
ollema, kui tulle pesitus meile joudo es annas.
Wanna inimisse ja többitse peasse katterōwra
waiwa kannatama, kui nemma tulle pesita-
misse hāteggemist, omma ārralōpnu kehha kül-
len es tunnessē. Immewa ninf ulli latse —
kui halle olles neide luggu kui tulli neid es
pesitas ja kinnitas. Oh, teije waise kel kül-
mal ajal kif lulligme külma perrast werri-
sewa, ke teije ommast waisusfest weel ütte
pallafest ārraannasse puid osta, teist om
mul figest soāmest halle. Teije waene
saisus algatap mulle weel ütte õnnistuse
meelde, kummast minna seni ajani ei olle

weel mitte suurt luggu piddanu; minna oppe
nүүд weel ennambaste et mul fohhus om
omina esfa taiwan se eest tennada et temma
tullele pesitamisse joudo andnu.

Minno Jummal, minno loja, minno
häteggija, fae, minna allanda henda armo
nink tennamissaga sinno een. Sinno armo-
likko holikandmisse labbi olle minna kif sedda
hääd sanu, mes tulli annap. Sinna ollet
hoold kändnu et möts ma pääl kaswap. Sinno
arm teep et eggäuts aig ni rikkalikult nink
ni mitmesuggutsel wisil, sinno inimestille ön-
nistust annap. Ma fitta sinno ka sesamma
armo eest. Anna et tulli eggal ajal mul sed-
dasamma hääd tees, mes temma nүүд teep;
ent funnage ei pea sedda minno ehk minno
wellitside käen rummalusse ehk wihsa nouwus
sama.

3.

Häteggeminne lumme läbbi.

Mõnni innimenne ehk mõtleo et lummi
 meile suurt hääd ei te, enge et temma, sest
 et temma külma ja ligge om, põllole, aijale
 nink figile male ennambä=te kahjo satap. Ent
 mitme saa ajastaja tähhelepannemisse läbbi
 omma inimesse opnu sedda parrembaste moista.
 Lummi om fige parremb kotte kumbaga willi,
 lome nink pu kange külma wasta woiva kin-
 nikattetus sada. Ehk temma ka, päält nätta,
 külma om, siski kaitsep temma ommete maad
 külma tule eest, hoijap semend et temma tär-
 kip ja västap temma iddo omma salpetri-sug-
 gutse rõsjeusse läbbi wallale. Jummal allus-
 tap sis jo talwitsel ajal omma loodasja ülles-
 piddamist nink walmistap tulleswa aja tarwis
 sedda õnnistust mes meid nink ni paljo ulla-
 jid peap toitma. Loodasju sissen ei olle kun-
 nage süstust, nink kui ka kii näus hengada,
 sis meije ommete hääd same, kui ka arwada

olles et meije middage ei sa. Tundge ka se
 sissen, arma wellitse, meije Jummal armol-
 likko holekandmist. Raege mil wisil temma
 ka kulumal ajal tööd teep, et temma meije
 õnnistust eddesi satas; mil wisil temma, ilma
 et temma meije tööd tahhap, esfi kii tallitap
 nink näggematta kombel lomisse rikkust jag-
 gap. Mes sis tahhas, kui Jummal omma
 holekandmist ni immetaolikkult näütap, umb-
 usklikkult pätoitusse eest murret kanda? Mes
 Jummal eggauittel talwel loodasju tarwis teep,
 sedda teep temma eggapäiwa innimesse ülles-
 piddamisse tarwis. Mes meile näüs tühhi ehk
 kahjoliik ollewat, satap wimate meije õnnistust
 eddesi. Kui meije mõtleme et temma sugguke
 meije perra ei holi, sis temma walmistap jo
 näggematta kombel kii mes meid woip willit-
 susset pästa, ehk ütte ja toist hääd tetta.
 Mitto kord olleme nannu et asja henda omma
 armsaste toist wiisi käändnu. Kui hädda
 liggi om sis mõtleme: nüüd om kii huffan.
 Ent näitse, perramenne ots näütap et se hädda
 mes päle tullii, fige asja targalikko säedmissse

perra, meije rahho nink ännietust piddi eddesi
saatma.

Ent mitte ütfinda pesitamisse enge ka
siggidusse tarwis om Jummal maad lummege
katnu. Mes waiwa meil om pölsö päle tar-
wilist wägge fata. Lojal om se kerge tö.
Lummele om paljo tullufambat wägge kui wih-
male nink mu wäele. Kui lummi päiwaga
pehmes lät, ehk pehme ilmaga sullap sis-
temma selpetri-suggune rösseus waop sügga-
waste ma sisse nink täutap fik lomi ello nink
siggidussega. Se man tullep meile se mois-
tofonne meelde kumbaga Jummal omma sönna
änfalikko tööd selletap: (Jes. 55. 10, 11)
Orse kui wihm ja lummi taiwast mahha tul-
lep, ja ei lä mitte sinna taggasi, enge kastap
maad ja annap tälle siggidust, nida peap
minno sönna ollema mes minno suust wälja
lät: se ei pea mitte tühjalt minno mannu
taggasi tullema, enge teggema mes minno
mele perrast om, ja kórda saatma sedda min-
k. perrast ma tedda olle lähätanu. Se sönna
sünnip wäega se aja pääl, kumman meije

ellame. Mitto ma, kunningrifi ja ilma-jao kun enne umbusfu nink ebbausfu pimmedust, olli, omma nüüd Ewangeliummi läbbi walgusetetu. Nink nüüdtsel ajal näütap se ellawa Jummalä sönnä ikkes weel omma önsalikko joudo. Mitto söäme kumma susönnale maad ei tahtnu anda, omma sönnä luggemisse läbbi armsaste ligutetu. Särast jummalapeligmissä suggu om Ewangelium kändnu. Oh, kui meije ikkes säratse ma saarnatse ollesse kumb Jummalä armo tallitust nida wasta wöttas kui ma, ommas siggidusfes, lumne henne sisse tömbap.

4.

T a i w a = t ä h h e.

Taiwas näütap melle ö ajal Jummalä immetähtri, kumbe perrast eggäuts, se om harriu kii tähhele panna mes lodu om, lojat peap allandlikkule kummardama. Ent melles

ni weidi innimesse omma, fe perramõtlemis-
sega taiwa-tähti päle kaewa? Ma tahha
usku et suremb hulk sest middage ei moista.
Sest se om woimatta Jummal teo surust
tutta, ilma et innimenne Jummal aarvustust
immetelles; ilma et temmale rõmo olles, kumb
taiwa rõmo sarnane om. Hå melega ma tah-
has et teije sedda jummalikko rõmo minnoga
tunnesse. Raagem sis taiwa pole ülles.

Kesfet ilma om Jummal päiwa säednu.
Päiwlif om ennamb kui ütš must tuhhat
kõrd suremb meije ma-ilmast, nink liggi kats
kümmed tuhhat pennikoorma meist ärra. Et
temma kül ni immelikult kawwen meije mant
ärra om, siski temma jowwap meije ma-il-
male omma wägge näuta. Päiwa ümbre käü-
wa tõise tähhe mes planetis kutsutas. Neil
ei olle mitte omma walgust, enge sawa walgust
nink lämmet päiwast. Ma tahha ütte ja tõist
nimmetada. Merkurius om päiwale fige
lähhemb, nink seperrast ei sa tähhetundja tedda
paljo nätta. Temma perra tullep Venus
kumb hommungo nink õddango hao-tähhes

kutsutas. Temma om wäega wallus nink uhke täht, figewähhembalt weel ütford ni suur kui meije ma-ilm, nink kolm toistkümmend musttuhhat pennifoormat päiwa mans ärra. Päle se tullep meije ma-ilm, ja temma ümbre kääp ku. Ent fige suremb figist planetist om Jupiter, kumb henda fige illusambas nink uhkembas taiwa külle näütap. Kattesa tuhhat förd om temma suremb meije ma ilmasi. *)

Ent sefnane päiwlik, fige planetidega mes temma ümbre kääwa, om ennege üts wäega weifenne jaggo figest ilmast. Eggüts taiwa-täht, ni weifenne kui temma meile näüs ollewat, om tötteste, surusse nink illo polest päiwlikko sarnane. Sis ei olle eggäüts taiwa täht mitte ütfinda essi ilm, enge temma ümbre omma ka tõlfe ilma. Säratsel wifil peame neid tähti kaema kumma meije külma talwe. õ ajal taiwa külle näeme. Neid

*) Wannast olliwa kuis Planeti teda, ent meije ajal omma tähhe, tundja weel wiis nännu.

woip planetist sest ärratutta, et nemma wal-
 lusambas paistwa, nink et neile muudmata
 paif taiwa kullen om. Nida kni neide surus
 nätta om, omma nemma kue suggutse, nink
 arwatas neid kolm tuhhat ollewat. Ent et
 kül tähhe=tundja omma püidnu neide arwo
 kinnitada, sis om ommete töisi et neid ilmar-
 wamata paljo om. Kes jowwap kif neid
 tähti mes taiwa kullen henda laokelle näütwa,
 ärraluggeda! Klasi (pikka silma) läbbi omma
 kül mõnni must tuhhat nätta sanu, ent kes
 julgup üttelda et sääl, kun meije klasiga
 ennamb middage ei näe, ka ilma piir ehk ots
 om. Kui meije sedda mõtleme kui kawwen ne
 faiswa tähhe meije ma ilmast ärra omma,
 sis peame weel ennambaste lomisse surust
 immetellema. Meije woime jo melega mot-
 telda et ne tähhe kawwemba meije mant ärra
 omma, kui planete. Et nemma henda meile
 ni weikeses näütwa, et meije neid ennege
 waiwaga näeme, se tullep sest et nemma ni
 ülli wäega kawwen omma. Kui loot, mes sure
 tükkiga lastas, ikkes üttel wisil peas jooskma,

sis temmal om ennamb kuus sadda tuhhat
 ajotaja waja, enne kui temma eddimätsse
 saiswa tähhe mannu saap. Mes omma sis
 ne taiwa-tähhe? Sedda ütlep meile neide
 suur walgus ninf sedda, et nemma ni wäega
 kawwen meije mant ärra omma. Nemma omma
 päiwa, kumma mitte wörast enge omma wal-
 gust meile näütwa; päiwa, kumma loja must
 tuhhandal wisil se ilmoatsata laotusse sisse om
 säednu, ninf kel eggäüttel omma ma-ilm om
 kumma perrast temma om lodu.

Ent kii säratse mötlemisse, ni immelikko
 kui nemma ka omma, ei jowwa meid mitte
 Jummalalomisse - teo pire pääl sata. Ent
 jo sedda, mes meije Jummalal teust tijame,
 et se kül se sure hulga wasta, weifenne assi
 om, jowwap kül meid Jummalal tarkusse,
 wäe ninf armo pole nida juhhatada et meije
 tedda peame kummardama.

Sis jä nüüd se man soisma, mo ristii-
 nimenne, ja mötle perra. Märane se Isfand
 peap ollema, ke sedda ilmoatsata suurt ilma
 om lonu! ke temmale teed juhhatap ninf

kange kâega hoiyap! Nink mes meije ma-ilm
 kûl se sure illo wasta om kummaga taiwa
 laotus om ehhitetu! Kui ka sesamma meije
 ma-ilm saas ärrahâetetus sis sedda es olles
 ennamb arwada, kui olles üts liwa terrakenne
 merre werest ärrawoetu. Mes ma-jao nink
 kunningriki säratside ilmade wasta omma! En-
 namb üttege kui üts toimo terra mes tuul
 ajap, ehk kummaga louna-tuul mängip.
 Nink mes minna sis esfi olle kui minna nakka
 henda, fige ilmoſata loodasju sekka, arwama!
 middage ma ei olle neide hulga sean. Ent ni
 tühhi kui minna ka se ütte asja pärrast olle,
 sis olle minna ütte tõise asja pärrast jälle
 wäega suur.

Kûl illus om se taiwas tähtiga
 Kun Jummal istup troni pâäl;
 Ent fige omma sure illoga
 Ei olle meeld ei henge tâl.
 Ent mul, ke temma mullest lonu
 Om temma meeld nink tundmist andnu.
 Oh wäega uhke, wäega illus
 Om kîl mes lodu ilma pâäl.

Kes arwaj sedda käl kui wallus
 Kif om, mes nätta sin nink sääl?
 Ent, fige omma illoga,
 Kas tunnep temma sedda ka?

Ent minna näe nink tunne sedda kui
 illus nink immelik kif om, mes om lodu.
 Minna jowwa weel ennamb. Minna jowwa
 asjast tutta kui suur Jummal, fige asja loja
 om. Sis tahha minna nüüd hoold kanda et
 minna oppes tedda ennambaste tundma, nink
 se hool ei pea enne ärralõpma, enne kui
 minna planetide nink tähtide ülle olle üllen-
 detu.

5.

Loodasja hengaminne talwe ajal.

Talwe päiwa omma fige loodasja hen-
 gusse päiwa. Sel möda lannu ajal olli kif
 loodasfi omma tõ pääl, loja tahtmist täüta,
 nink fige loodasja tullu eddesi sata. Kewwaj

olli rikkas seemnest mes ülestulli nink häitsi.
 Surwi om fik walmis tennu et meije jedda
 süggise saime kofko panna. Eggäüts ku, jah,
 meije woime ütelda, eggäüts painw, mes sel
 ajastajal ärralänuu, om meile esisüggust hääd
 nink andet kinnu. Monnikörd saime ü re,
 monnikörd toist, monnikörd paljo hääd nink
 önnistust ütelligse. Nida kui hä perre-emma
 hoold kannap et lastele fik hääd, önnistust
 nink römo saas, nida sai meile seddasamma
 hääd eddimätsfest ajastaja päiwast sani ammak
 perrametseni. Meije saime reiwid, toidust,
 römo. Meije hääs kaswi hain; meije hääs
 häitsiwa pu nink kanniwa süggü; meile and
 ma leiba; meije perrast olli ma ni illus nink
 ni rikkas figest hääst. Wässiinu ommast
 armo tööst hengap temma talwel, ent ennege
 seperrast et temma jälle wastset joudo, ilma
 hääs, saas. Ent temma hengamine om ikkes
 ka weel näggematta tö, nink walmistamine
 wastfest allust:da luwwa. Jo tettas fik wal-
 mis mes waja om, mönni ku perra, waeses
 jänu ma-ilmale, omme latfi norelt jälle kätte

anda, Jo nakkap terra tärkma, jo ne jure sawa ello, mes meije aiija; meije põllo ja nitu peawa illoga ehhitama.

Ka se sissen, armolinne loja, kummarda minna sinno surust nink tarkust. Se hengus, mes sinna figel loodasjal talwe ajal ollet andnu, om nisammote sinno tarkuse tō kui kaswa-minne nink walmistamine kowade nink suwwi. Sinna ollet fik kōrra perrast nida säednu kui eggäütel ma-mudutamissel tarwis om, nink seperrast hengust nink tōōd jagganu nida kui waja om. Sinna teet et päiw pikkeimbalt ehk lühheimbalt peap paistma, nida et eggäütte asja täwweus üllespetus saas. Anna andis minno rummalust kui minna seni ajani olle julgunu ilma wallitsemisse perrast halwaste mõttelda. Ma tunne ikkes ennambaste et fik sinno säedminne wäega tark nink armolinne om, kui minna ka omma kassina moistmisse perrast ehk wahhest ei arwa sedda hä ollewat. Parhella, kui minna näe iaaad omma talwe reiwaga kattetu ollewat, tahha minna

mõttelda et se ka male õnnistuses tullep.
 Gest kas minna woi kül lota häälmid nätta
 nink suggu sada, kui ma nüüd es hengas?
 Kas minna mõnni kui perra, sinno auvus
 woi poimo laulu laulda kui sinna nüüd lumme
 al es nakkas poimo walmistama? Jesand,
 sinna ollet se, ke male hengust, nink selama
 ma hengusse läbbi inimistille ni paljo haad
 tinkip.

Ka mulle, sinna fige armolikkumb essa,
 saat sinna ütseförd hengust andma; hengust
 minno tõ, minno muure nink minno waiwa
 perra. Targalikkult ollet sinna minno tõle ni
 häste kui minno ülespiddamissele omma aiga
 säednn. Nüüd om minno ello kewaj nink
 suwaj, kun minna woi tööd tetta nink minno
 kaasinnimeste perrast henda waiwada. Pea
 jowwaj minno süggisinne aig kätte. Nink sis
 tahhas minna hä melega suggufandja pu
 saarnane olla, mes rikkalikkult suggu kannap.
 Ent kui minno ello talw tullep, kul ma hal-
 lis nink wannas lä, et mul jo wiljalt saap

ellada, sis ma söwwa hennele sedda önnistust
 et minno hengus ni auwo-täüs olles, nink
 ni paljo hääd tees, kui loodasja hengus talwit-
 sel ajal. Kui önnis sa minna ollema kui ne,
 kumbega minna üttel ajal olle ellanu, min-
 nust sawa ütlema: Sesinnane wanna inni-
 menne om omma ellamisse suwwe-nink süg-
 gise-ajal holelikkult ilma hääs tööd tennu.
 Rige ello-eäl om temma ikkes tallitanu, kun-
 nage ilma rõmota ei ka önnistusfeta. Müüd
 ka weel, kui temma, kui wanna mees, hen-
 gap, püwwap temma se läbbi mes temma
 omma ello-eäl om nännu nink kuulnu, om
 matside nink tutwide hääd kaswatada nink
 eddesi sata. Ja kui temma siin ennamb ei
 jowwa middage tetta, sis waiwap temma hen-
 da tullewatse ilma perrast, kohhe temma pea
 lät ellama.

Ent se hengus mes minna siin woi lota,
 ei olle muud middage kui ennege üts walmis-
 taminne wastse waiwa päle. Oh, kuis minna
 henda rõmusta se hengusse ülle, kumb mulle

hawwan nink iggawetsen ellun saap ollema. Sääł henga minna täwwekkult figest ärrawäsfimissest, ilma et mul waja om toist ärrawäsfimist pelgada. Sääł ja minna henda ilmlöpmata römustama kui ma hennelle meelde algata, et sesinnatse ilma tö om ärratettu, nink minno hädda ärrakannatetu. Sen lotussen, et mul särast hengust om allale hoijetu, tahha minna wirga hõlega siin kif tetta mes minno säedus kannap, nink omma moistust nink joudo Jummal aawus nink omme kaasiinimiste hääs prufida. Kinnita minno se tarwis omma armoga, mo Jummal nink mo lunastaja.

6.

Mõtleminne Jummal lomisfe teo päle, pühha kirja perra.

Panne tähhele, saisa ja mõtle Jummal imme-asja. (Hlob. 37, 14.)

Temma om omma jowwo läbbi maad tennu, nink ma ilma omma tarkusse läbbi walmistanu, ja taiwast laotanu omma moistusse läbbi. Temma om se, ke fik walmistap. (Jeremias 10, 12. 16.)

Jummal ütli: Sago walgus, nink walgus sai. Ja Jummal kaije sedda walgust et se hä olli, ja Jummal teggi wahhet walgusse niaf pimmedusse wahhel. Ja Jummal nimmetas sedda walgust päiwas, nink pimmedust, öös. (1. Mos. 1. 3, 4, 5.)

Sinna ollet sesamma Jehowa, sinna ütfinda, sinna ollet tennu taiwast ja taiwaste taiwast ja fik neide wägge; maad ja fik mes temma pääl, merre ja fik mes temma sissen. Temma om ke teep, et figil ello om nink taiwa wäe kumardawa sinno. (Nehemia 9. 6.)

Jehowa, minno Jummal, om wäega suur, sure aumustussega ehhitetu. Temma kattap henda walgussega kui särkiga. Temma

laotap taiwast kui ütte reiwast. Temma kummitap wega omma üllemba toe; temma teep pakso pilwe ommas wanfres ninē kääp tule siwu pääs. Temma teep omme teenri tullefirres. Temma om maad omma pohja päle finnitānu, et temma peap jāma ikkes ja iggawes. Sūmwiusse kottust om temma katnūnida kui järkiga, ninē wee löwa ülle mae. (Zaulo ram. 104. 1—6.)

Temma om maad üllespandnu et temma minēgi suggutse asja päle ei rippu. Temma keudap wet kokko pilwe sisse ja ütšik pilw ei lä neide al lahki. Omma jowwoga ligutap temma merre äkkitselt, ninē omma moistusse läbbi pessap temma mahha temma torredust. (Hiob. 26. 7, 8, 12.)

Kui temma wee pīsara wāhhembas teep, sis wallawa nemma wihma, perran temma utso, mes zilguwa paljo inniniiste päle, ka kui keage wōttap tēhhele panna pilwide laotusfi ja temma maja mūrrinat; kae sis laotap temma

sinna ülle omma wälki walgust ja kattap merre pohja finni. Se läbbi moistap temma kohhut rahwa päle, temma annap ka toidust sure hulgate. (Hiob 36. 27—31.)

Jummal mürristap omma hälega immelikkult, temma teep suri asju, ja meije ei tunne neid mitte. Sest temma ütley lumi-mele, ja wihma saole, ja omma kange wihma saole: Olle ma pääl. Louna poolt tulley tullispä ja pohja poolt kül'm. Jummal hõng teep jeät et temma laiija wee pannep külmetama. Temma ajap ka paksu pilwi ärra, et ilm selges saas ja pillap omme wälki-pilwi lagja. Ja temma esfi kånap henda omma targa nouwoga neide piride sissen, neide teggemisse perra, figin asjun, mes temma neid kässep ma-ilman, et nemma ma päle sawa. Temma lasgo sedda tulla ehk witsas, ehk omma ma tarwis ehk häteggemisses. (Hiob 37. 5, 6, 9—13.)

Jemma om tarf süddamest ja tuggew jowwust, kes woip temma wasta kowwa olla ja rahhule jada? Kes mägge ärratõstap et

temma ei tunne ke, kes neid omman wihtan
 ümbrelööp. Kes maad pannep liguma temma
 asemelt ärra et temma pita wabbisewa? Kes
 kässep päiwa et temma ei pea tousma, kes
 tähtide ette örse kui pitsatid pannep? Kes
 taiwast ütsinda wälja laotap ja kõnnip merre
 laine pääl? Kes teep wanfre, ja warda, ja
 säggla tähti ja louna politse tähtide asfeme?
 Kes suri asju teep mes ei woi ärrarwada?
 (Hiob 9. 4—10.)

Sinna ollet lahfunu lätti ja jõe ja ollet
 sure jõe kuiwas teenu. Sinno perrast om
 päiw, õ om ka sinno perrast; sinna ollet wal-
 gust ja päiwa walmistanu. Sinna ollet kif
 ma-raja säednu; sumwe ja talwet ollet sinna
 tennu. (Ladale 74. 15—17.)

Temma pannep päiwa-tousmisse tuult taiwa
 al kääma, ja ajap omma tuggewussega louna
 tuult ülles. (Laulo 78. 26.)

Temma fastap mägge ommast majast ül-
 lewast; sinno tettu asjust saap sefinnane ma kül.
 Temma lasssep haina kaswada lojustille ninä or-
 rast inimiste tarwitusses. (Laulo. 104. 13, 14.)

Temma annap lojustile toidust, norile
kaarnile, ke tedda appi heikawa. (Laulo.
147. 9.)

Kif silma ootwa sinno perra, ja sinna
annat neile roga ommal ajal. Sinna awwat
ülles omma kät ja täüdat kif mes ellap, hä
melega. (Laulo 145. 15.)

Mida ütlep Jehowa: minna olle eddimenne,
ja minna olle perrammenne, ja ei olle muud
Summalat kui minna. Minna olle Jehowa
ke kif teep, ma wennita taiwast, minna üt-
sinda; minna laota maad; kes om minnoga
olnu? (Jes. 44. 6, 24.)

Minna olle maad tennu, ja innimest
temma päle lonu; minno, minno kae omma
taiwast wennitanu, ja minna oile temma söd-
dawæele kasku andnu. Minna olle maad
walmistanu ja tedda mitte tühjas lonu, enge
et temma pääl peap ellama. (Jesaja 45:
12, 18.)

Minna olle Jummal ja ütšik mu ; Jummal olle minna ja ei olle ütšik nida kui minna (Jes. 46. 9.)

Minna walmista walgust, ja lo pimmedust, minna te rahho ja lo önnistust : minna olle Jehowa ke kük sedda teep. (Jes. 45. 7.)

7.

Sannaga täht, ehk komeet.

Sesinnane immelik täht om tõtteste üts jaggo meije ilma-ehhitusjest. Temma kääp, kui mu planeti ka, ümbre päiwa. Ent temma te ei olle mitte särane, kui mu planeetide te, ei ka temma näggo. Klasi läbbi näütap temma henda kui olles temma pleklik ja karwane. Siski, konna ikkes undse temma ümbre omma, sis ei woi sedda ka mitte selgeste ärratutta. Temma surus om mitme-

suggune. Mõnne omma ni sure ikui ne wã-
 hembra taiwa tähhe, mõnne suremb fui ne
 fige suremba. Kes' paigan om neil üts tüf
 ehk terra, kumb mõnnikõrd lahkup ja neide
 wete sarnatsesisaap. Nemma ei olle mitte
 eggakõrd zõriffko, ei ka neide walgus mitte
 üttesuggutsel wisil illus ja wallus. Neide
 hand, kumb eggakõrd päiwa pool kääntu om,
 om ni õhukenne et woip lãbbi koija, woi ka
 neid saiswid tähti. Sesamma hand om mon-
 nikõrd ni pik et temma taiwa perwest kesset
 taiwa ülles lãt, nink om wãega illus nãtta.
 Ennamb se hand kometist kawwen om, sedda
 laembaste lãt temma; ent jo laemb temma
 om, jo ennambaste kaup temma walgus.
 Mõnnikõrd om hand mitmejaolinne.

Ni paljo omma inimise hõlelikko täh-
 helepannemise lãbbi joudnu temmast op-
 peda. Ent selgeste om arwada et se wois
 weel wãega weidi olla nink et kometist weel
 paljo jääp opmatta. Paljo om mes sestsin-
 natst hannaga tähhest inimisesse film ei

jowwa ärratutta. Kas komeet üts wessine
 asfi om, wai passaw suur loot, sedda ei woi
 sugguke kindmaste üttelda. Misammote ei woi
 ka sedda selgeste üttelda mes minna nüüd
 küsfi: kas sesamma taiwa-tähhe pääl ellajid
 om, wai mitte, kunna temma monnikord ni
 liggi päiwa om et päiwa jone kangeste temma
 päle paistwa, monnikord ni kawwen et temma
 paksun pimmedussen om, kohhe päiwa jone ei
 puttu ehk hääd ei woi tetta? ehk kas ilma
 fundja tedda om säednu et temma peap lood-
 asja farristaja ollema? Kas temma pääl,
 kun ülli wäega passaw, ja ülli wäega külmi
 om, ne lige kurjembra ja ärrahaidetu loodasja
 ellawa? Kas sesinnane täht peap ütskörd kif
 planeti omme teide päält hukatusse sisse ärra-
 heitma? Wai om temma weel särane tühhi-
 täht kui ma-ilm olli enne kui Jummal tedda
 loi nink sis weel omma säedusse päle peap
 sama kui sesinnane ilm ennamb ei olle? Kif
 sedda ei woi keage selletada nink meije öppe-
 me sest et meije pudulisse innimisse olleme.

Ent innimesse algatawa harwaste hennese

fedda meelde mes tõttelik om. Sest kui nem-
 ma mõtlesse et palju om, mes nemma ei tija,
 sis nemma, kui hannaga täht nätta om, sä-
 ratsid asju es nakkasse uskma mes meije pu-
 dulisse moistmissesega folkko ei sunni. Monne
 ütleva kometi Jummalala nuhtlust kulutawat;
 monne jälle et temma rahwale õnnetust niik
 kunningrikille hukkaminnepit tähhendap. Mitto
 tõise ütleva et temma suurt koolmist, södda,
 wee uppotust ja muud hädda ahwardap. Kik
 säratse umbusklikko innimisse ei mõtle sugguke
 et kik kometi ehk hannaga tähhe lomolikko
 paistmisses omma, kumbe tullemist selgeste
 woip ette ütelda, kumma sis ka fedda, mes lo-
 missen ütseford om säetu, sugguke ei woi om-
 ma kõrre päält ärraessitada. Nemma ei tija
 mitte et nesamma kometi, ni häste kui mu
 planeti, palju suremba asja perrast omma lodu,
 kui se olles mes umbusklikko innimesse mõtle-
 wa. Kas se, ke fige targemb om, särast
 suurt kehha taiwa külge olles lonu et temma
 se läbbi mõnnele rahwale ettefulutas määrast
 ello: kõrda neile peap sama!

Mulle olgo hannaga täht, kui temma ülli
 wäega kawwest tullep henda meile näütma,
 mitte õnnetusse sõnna-toja, enge Jummal
 auruustusse kulutaja. Minna tahha Issan-
 dat kumardada et temma sellesinnatse tähhele
 omma teed om juhhatanu, tedda ilmamöötmatta
 jälgi päle satap, nink tälle käsku annap, monni-
 ford päiwale liggi tulla, monnikord perrametse
 ilma pire pole ärraminna. Ni saggede kui
 temma minno pä ülle nätta om, peap minno
 waim henda pühhalikkult se Issanda pole
 üllendama, te ni millioni ilmade ülle wallit-
 sep. Ja sis tahha minna sedda suurt mötte
 mottelda, et minna essi, ehk pea, kui igga-
 wetse ello koddanik, sedda ilmamöötmatta tai-
 wast sa läbbi käuima nink ilma klasita tuhhat
 wastfid ilmu nätta sama.

8.

K u.

Ku om üts neist Jummalala loodasjust, kumma meije taiwa küllen näeme, nink kumb, perran päiwa, meije ma-ilmale suurt hääd teep. Nink kui meije tedda, temma henne perrast, es tahhasse ka ni wäega sures arwada, sis peame ommete, se hä perrast mes temma meije ma-ilmale teep, häste tähhele pannema. Silmaga näeme jo et temma mitmel wiisil henda meile näütap. Temma esfi om pimme kehha, sest se pool kumb walgust näütap, om päiwa pole kääntu. Sest, et temma walgus kaswap nink jälle wähhembas lät, om selgeste tutta et temma jorik om ni kui loot, kel omma walgust ei olle, enge sedda päiwa kääst saap. Kattükümme nelja tunniga kääp temma meije ma-ilma ümbre, nink 27 päiwaga om temma henda henne ümbre käändnu. Siski sedda mes meije palja silmaga näeme ei olle sugguke suremb asfi, enge mes klasi (pikka

silma) nink töttelikko arwamisse läbbi om aw-
 walikkus sanu, om paljo ennamb. Wäega
 peame neid mehhi tennama, ke meile parrem-
 bat tundmist omma saatnu, nink Jummalä
 auro laotamisses, waiwaga särast kaemist
 henne päle omma wötnu, kumma läbbi meije
 neid suri asju tairwa küssen oppeme tundma.
 Neide waiwalikkko kaemisse läbbi tijame nüüd
 et ku, kumba meije, rummalusse perrast,
 es arwa surembat ljuwwa ollewat, ma-ilmä
 wasta arwada, kaunis suur om. Temma om
 liggi seitse sadda tuhhat pennikoormat suur,
 nink om sis nellä töistkümmend kord wähhemb
 kui ma-ilm. Et temma kül figist planetist
 meile fige lähemb om, sis om temma fiski
 weel wiiskümmend tuhhat pennikoormat meije
 ma-ilmast ärrä. Ku pääl näütwa henda
 monne plekki, kumma jo silmaga nätta omma.
 Monne omma walsja nink pimmeda, monne
 selgemba, nida kui nemma ennambat ehk
 wähhembat walgust näütwa. Ehk omma ne
 selgemba plekki, mäe; nink se om sest arwada
 et nemma, kõrgest, warjo näütwa, mes ikkes

päiwast alla pole lát. Ne plekki, mes ei olle ni selge, ehk omma merre; nink se om fest armada et wessi neid päiwa joni ennamb läbbi lassep, nink weidi ennege taggasi paistwa.

Se wasta ei woi pa'jo middage ütelda, nink meije moistame fest et ku ei olle ni weifenne kui rummala nink opmatta innimesse mõtlewa. Sest et temma ni suur, ni kawwen, nink ni immelikkult lodu om, annap temma meile wastset tunnistust loja ilmarwamatta wäest nink tarkusfest. Ent kas särane suur planeet, kui ommete ku om, es peas mu asja perrast ollema lodu kui ennege se tarwis ütfinda et temma monne ööd ma-ilmale walgust annas? Kas temma, ke meije ma-ilmasarnane nink suggune om, peas ennege seperast ollema lodu et merre-wessi temma läbbi tousep nink allandap, ehk et temma meije ma-ilmale mõnda teedmatta tullu satap. Kas särane planeet, mes mõnni must tuhhat penikoorma suur om peas ilma ellawid loodasju ollema? Kas se loja, ke ilmoatsata om, tedda

olnes tühjas nink paljas jätnu? Tõttelikult, Jummal taikus nink arm ei kannata et meije sedda mõtleme. Uskgem parrembaste et ka ku pääl Jummal riik laotetu om. Ka sääl woiva ilmarwamata laodasja olla, ke, nida kui meije, seddasamma Esandat nink Eesa kumwardawa, nink kumbe õnnistus Jummal nisammote armolikkult hõlitsep kui temma neide eest hoold kannap ke meije ma- ilma pääl ellawa.

Ent konna meije figest sest ni weidi tijame, sis jägem ennege se hã man saisma mes ku meije ma- ilmale annap. Kui targaste nõutap henda Jummal armolik hõlekandminne innimeste eest? Temma om kule omma teed ni liggi ma- ilma säednu et temma talle en- namb walgust annas kui fik tõise taiwa tähhe ütte- kofko andwa. Se läbbi ei olle temma mitte ütfinda meije rõmo enge ka meije tullu kaswatanu, konna ku walgus tee pääl nink tõ man melle tullulik om. Nink ajastaja arwamisfe man olles suur esitus kui ku wah- heldaminne, kumb ikkes üttel wisil omma

Eõrra pãle kãup, meid es olles oppetanu aiga
 õigede arwada nink jaggada. Mes targa in-
 nimesse omma wãljaarwanu teep kũl et meil
 sedda waiwa ei olle essi, ku nink temma
 wahheldamist tãhhele panna; ent kif tullu
 mes meile Kalendrist ehk tãht-ramatust saap
 es wõis olla, kui keage es olles ku wahhel-
 damist tãhhele pandnu.

Rige wãggewamb Jummal, minna kum-
 marda sinno tarkust ni hãste sis, kui ku pais-
 tap kui sis, kui pãiw paistap. Ennamb ma
 taiwa pãle kãe, kumba sinna ollet lonu, en-
 namb minna ka sinno surust immetelle. Oh,
 lasse minno meeld, figest mes ilmlik om,
 ãrra, nink sinno pole õlles kãija, sinno pole,
 ke sa kif mes taiwa kũllen om, ollet lonu
 nink meije hããs targalikkult sãednu. Taiwas,
 tãũs tãhti, kumma talwe, õ ajal, walgust
 andwa, kũlutap sinno surust nink oppetap
 minno et sinno rikkust keage ei wõi ãrramõta.
 Isand, kunnas minna sinna sa, kun ma sinno
 armo-immet lãhhembalt nink selgeste tutta sa.

Mes tarwis mää omma.

Ras es olles meije ma-ilmale tullusamb
 kui temma tassane olles, nink ni wäega sure
 mää tedda illotus es teesse. Minna mötle,
 ma olles illusamb, meije woisi kawem-
 bahe kaija, hõlpsambaste tee pääl kãwwa nink
 monni sadda wõrd tullu ennamb sada, kui ma
 tassane olles. Siski ma woi ka sãratside
 möttidega esida. Ehk olles meile, kui mägge
 es ollesse, mõnnest hããst pudust. Ma tahha
 ommete sedda azja, et mulle selgust se man
 saas, perra möttelda kas ne mää meile nãt-
 tawal kombel tullu saatwa wai mitte.

Jo filmiga om nãtta et ni hãaste surest
 kui weikesest määest lãtte wãlja jooskwa; sest
 tullep et jõe allasi wojwa joosta.

Ne forge mää, kumma hommungo poolt
 õddako pole, laijalisse ma-kottuste lãbbi, kãuwa,

wõtwa kif ma-tosfo wasta, kummast wimate wet saap. Nemma klaarwa sis, õigede ütelda, sedda wet, et temma hääs nink innimistille ja tõprille kõlblikkus saap, nink sest, et temma mäelt alla tullep, pannep temma jöed jostma, nink säält laggonep temma õrgu sisse. Ilma sedda tulluta, et mäe sifest lätti tullega, andwa nemma ka weel muud tullu mes sil-maga nätta om. Nemma omma mitme-ella-jide ellamisse paif. Nemma toitwa, ilma et meile se man hoold om, ilma arwamatta paljo ellojid, kumbe lihha nink nahk meile tullus tullep. Mäe külle pääl kaswawa pu nink lome ja ilmotsata paljo rohho nink jure, kumma tassatse ma pääl eddesi ei lä, ei ka ni hä ei olle. Ma sissen löitäs ka wask nink mitto mu asja, mes metallis nink mineralis kutsutas, kumma tassatsen kottussen, kui nemma ka säält peas ollema, sedda ei sa, mes neile tarwis om et nemma woiva kas-wada, nink rõsfeusse polest olles neile suurt pudust.

Mâe kaitswa ka maad külma põhja nink hommungo tule eest. Nemma andwa wina marjale toidust, nink kalli kiwwe kaswawa neide sissen. Nemma kaitswa maad et merre wessi, marro nink södda wâe ei woi ni wâega woimust wotta; mâe otsast woip kawwette kaja nink nemma andwa ma - nink lina - rahwale, ke neide kottussen ellawa, illusat nink armsat ellamist.

Loisi om kül et monne mâe ka hirmsa omma nink paljo kurja teggewa. Nemma teggewa ma - werrisemist nink ajawa umbre, zõri tuld nink häetamist wälja. Ent se man peame ka mõtlema et, kunna weewli, salpetri nink mu minerali teggewa et ma suggulik om, sis ka wâega hä om et, õtse kui üts suur ilma - ait ehk magasin om, kun kük ne nimmetetu asja omma kokkorjatu nink hoijetu, nink sõalt tule - hõngo läbbi tige ma - ilma päle laggonewa. Ehk nemma ka mõnnikord hädä towa, sis ei woi seperrast Jummalä terkusse nink armo päle middage süüs käända,

fest et nemma ilmarwamatta paljo ennamb
hääd teggewa.

Meije ei woi sis sedda sugguke laita et
mää omma lodu. Kui mägge es ollesse, sis es
olles ka mitto krowe ja metalli mitte, ei ka
jõe, kaimu nink jeroi, ja suur merri saas
wimate haiswas lompus. Hå hulk illusid nink
tullulikkuid lomi ja mitto ellajid es olles sug-
guke. Ja kui meile üttest neist asjust pu-
dust olles, sis olles meile waine nink pudulinne
ello. Sel wisil üllendawa sis mää Jummalata
tarkust, wägge nink armo,

Oh Jummal, suur nink kigewäggewamb
Jesand, ma kummarda sinno nink tunne
allandussen sinno tarkusse immetähti. Kige
man mes sinna ollet tennu, liwa terrast sani
ammaf kige kõrgemba mäeni, om eggan pai-
gan hå kõrd nink sinno ellajide tullu tutta.
Ullewan nida kui allan, mää otsan nida kui
orrun, ma pääl nida kui ma al tunneme,

sinna omme loodasja hateggijat ollewat. Issand, minno Jummal, minna tahha sinno iggawes pitta.

IO.

Rihhotaminne, Jummalat

se sissen tutta mes temma om lonu.

Oh wellitse! ke teije minnoga ütfe nink seddasamma Issandat kummardate ke taiwast nink maad om lonu, tulge, pandge temma tööd tähhele, faege temma immetööd nink tundge temma heldust. Rigest mes teije woite oppeda, om se tötteste se fige tullusamb, armsamb nink hõlpsamb. Paljo sest, mes teije waiwaga oppete, ei olle ni ainust waja; ent Jummalat nink temma teo tundmist om ainust waja kui teije omma loja tahtmist tahhate täuta nink se läbbi omma õnnistust ajalikkust

nink iggawes eddesi sata. Hå om kui teije Jummal awwaldamist pühhan kirjan tundma oppete. Ent teije ei woi sedda mitte soämest wasta wotta kui teije sedda awwaldamist ka ei otsi, kummaga Jummal henda, lomolikkun asjun, kui lige asja lojat, kui teije Isandat, Eesa nink häteggijat om näütneu. Se om se lige parremb walmistaminne Ewangeliiummit moista nink wasta wotta. Seperast om ka teije, forgest kittedu lunastaja, se sissen mes temma om oppetanu, omme Junggrid nink kuuljid lomolikko asju pole juhhatanu nink mittokord, sedda ni häste kui ka innimisse kombid nink tööd, pruufnu meid se läbbi oppetada waimolikko nink taiwalikko asju päle tähhele pandma.

Ülle lige om nink jääp se lige ausamb tö, lomolikko asju päle tähhele panna nink se sissest sedda töttet oppeda kumb meile Jummal ilm otsata surust nink meije maddalust, temma häteggemist nink meije wõlga temma wasta, meelde algatap. Se om ikkes häbbi

fui innimenne ni mirme imme päle, mes temua ümbrezõri näep, holeto kaep ninf ennamb ei tahha tutta, kui tõbras tunnep. Sest se tarwis om melle meeld ninf moistust antu et meije Jummalata tawweust temma tõ man peame tundma ninf tedda se eest auwustama. Ninf mes woip innimesse armsamb tõ olla kui ennege se, Jummalata tõ päle mõttelda, eggan paigan, tairwa küllen ninf ma pääl, õõd ja päiwa omma loja ja holekandja tarkust, wägge ninf arno tähhele panna. Mes woip armsamb olla kui, figen lomisse rikin Jummalata holekandmissa jälgi perranouda, ninf tedda eggan paigan kui fige ilma helde essa tutta sada. Uskge, minno welle, figest rõmust woip meil pea willand sada. Ent se rõõm mes Jummalata teo tähhele panneminne teep, annap meile ikkes wastset tundmist, ninf kui meije ka tuhhat ajastaiga Jummalat ninf temma teggu ollesse perramõttelnu sis meije ei wässi se man ommete mitte ärra, enge meije tahhame ikkes weel ennamb, suremba rõmoga, perra nouda. Mittokord olle minna

möttelnu et se wois õnsade rõõm taiwan olla, nink minna ihka neidega kokko sada, sest et minna kindmeste ussu, et neide feltsin sedda fige hõlpsambaste, himmo tarkusse perra, woip täüdetus sada.

Siski ni kawwa kui meile sesinnane õn-
nistus weel ei olle, sis tekkem sedda mes
meije jowwame et meije ni paljo saasse kui
woimolik om, nink wõtgem sedda tallitada mes
iggawetsen ellun fige englide nink ärraselletetu
innimiste tõ om, Jummalat temma tõ nink
imme-tähti sissen kummardada, tedda ikkes
parrembaste tutta sada, temma surusse päle
möttelda, eggäutte loodasja sissen temma wägge
nink tarkust mälletada nink egga ajastaja
käändmisse man temma heldust tutta. Sä-
rane tõ ei te teid mitte ütsinda rõõmsas enge
ka jummalapelgiikkus inimeses. Sest kui
teile allasi Issand nink temma tõ filmi een
om, määratse armo nink auwustamisega temma
wasta sate täüdetus sama, määratse allandus-
sega tedda orjama, määratse lotussega henda

temma kätte ärrandma nink määratse sõamlikke
holega tedda kitma?

Minna olle walmis, oh sinna kummar-
damisse - wäärt Jummal, sinno wäe nink armo
immetähsti, kumma kige ma pääl õmma lao-
tetu, tenno nink auwustamisega kaija nink
tähhele panna. Minna tahha, sinno loodasja
tundmisse läbbi henda taiwa pole üsündada et
ma oppes sinno tööd nink sinno heldust tundma.
Kik mes ma ümbrezõri näe, nink mes minno
sissen om, peap minno sinno pole juhhatama,
ke sa kige hä asja lätte õllet, nink se
läbbi jummalapelglikko meeld henne sissen ärrä-
tada. Jah, minno Eessa, sinno loodasju eeri
toota minna et ma sedda tahha tetta. Sesin-
nane päiwlik, kumb minno päle paistap, se
tule-hõng kummaga minna hõngo aja, se ma
kumb minno kannap nink toitap, kik mes lodu
om nink mes sinna minno tullus nink rõmuis
õllet säednu, se kik peap ütškõrd minno wasta
tunnistama kui minna holeto olle olnu sinno
teggu tähhele panna.

II.

Monne ellajide saisuus talwel.

Rus omma kii ne ellaja jänu mes suwwe ajal tulen, ween nink ma pääl elliwä? Kui talw nakkap tullesma sis kaowa nemma meije kottusfest ärra, kun nemma ello-paika ei ka toitusst ennamb ei woi sada. Eddimänne marro olli neile täht, omma tööd mahha jätta nink suwwitse ello-paigast ärra minna. Se om esitus kui meije mötleme et talw neide ello ärrahäetap. Ka talwe ajal jäwa nemma ellun. Se, ke neid om lonu, om ka neide eest hoold kandnu. Monne ellajide kehha om nida lodu et sesamma assi mes teep et nemma toitusst ennamb ei löwä, ka teep et neile sedda ennamb waja ei olle. Kilm teep neid tuimas, rasse unni tükkip päle, nink nemma maggawa ni kawä, kui pehme ilma maad jälle wallale teggewa, neide toitus nakkap kaswama nink nemma wirguwa unnest ülles. Nemma kakkwa henda orgu ja liwa sisse,

merre weren nink soije sisse, fun keage neid ei woi otsida, enge neid rahhule jättap. Sääł nemma jäwa kui kolu, ehk parrembaste üttelda, oimanu, ni kawwa kuj kewwajenne lämme neide maggamisse-paika sisse tükkip. Monne zirgo läwa, kui talw nakkap tullesma, lämmeba kottuste pole, fun nemma teedwa et nemma jo toidust löidwa. Monne läwa üttest maast toiste male, ja ülle merre Ahwrika ilma-jao sisse nink tullesma kewwaj jälle meije male taggasi.

Issand, kui suur om sinno tarkus! kui helde sinno hool ka kige wähhemba loodasja een! Sinna ollet ellajide sisse sedda tundmist lonu, et nemma teedwa, funnas se aig om, et nemma omma suuwist ellamisse-paika mahhajätwa nink toisen kottussen talwe ajal peawa ellama. Sinna ollet neile paika juhhatanu fun nemma talwel peawa oimussen maggama. Sinna annat neile wastset ello kui aig kätte jowwap.

Mi saggede kui minna sâratse mudutamisse päle mõtle, algata minna hennele omma saifust meelde kui minna olle ärrakoolnu, kumb pea zirgo saifusse sarnane om. Minna ka, kui minno ello ots tullep, sa omma ellamisse-paika, omma rõmo, omme selttimehhi, mahha jätma nink parremba ilma sisse minnema. Minna sa ka ütte aiga maggama; nink kui se wastse-lomisse aig tullep, sis sa minna ka ülleswirguma ja wastse illo nink norusse jowwoga ütte iggawes jäädwa ello sisse minnema.

Weel ütte asja näe minna se man. Minna näe mil wiisil Jummal ka kige wâhhemba loodasja eest hoold kannap. Minna tunne määratse essalikko armoga temma holitsep et ka kige halwemba loodasja peawa allale jâma nink hoijetus sama, kui ka innimesse meel motlep sedda kohhalt woiwatta ollewat. Se olles sis temma wallitsusse teotus, kui minna omma üllespiddamisse perrast peas katfite mõtlema! Tõttelikult, sesamma Jummal, ke wagglate

ninf zirgule toitust annap ommal ajal; sesamma Jummal ke säratsille ellajille hengusse paika juhhatap, ke neid wöral maal lassap toitust löida, saap ka minno eest hoold kandma, ninf pudussen ja kallil ajal minno üllespiddama, Temma saap — sedda loda minna omman soämen kindmaste — minno lastma omma leiba sama kui minna ka esfi ei näe mil wisil se peas sama; ehk kui ka innimiste tiggedus ninf armeto südda minno henno mant ärratoukap, sis saap temma mulle ütte weifest maa-pallafest andma, kun minna rahhoga woi hengada.

 12.

Mötleminne kui pu häitsewa.

Kui meije aija ninf põllo kewwajetsen illun omma, sis om ka kif meije ilma jaggo sensamman uhkussen. Se eddimätsse sonna

wäggi, mes loja om üttelnu, kui temma ilma loi, om sedda kif tennu. Üts ainus käsfi, se ilma loja ninf wallitseja käsfi om mõnne päiwaga maad nores tennu ninf ommi moistlikko loodasju wastfes rõmus ümbrelonu. Temma ütfinda kutsap kewwajet: temma ütfinda woip tedda ka kutsu, sest temma om tedda tennu. Tulle sija, innimenne, kae mes sinno tarkus ninf wäggi jowwap sata. Kas sinna woit ütte ainule pule häälmid anda, ütte aino lehte tetta, ütte aino haina kõrrefest maa sisfest wäljakutsu, ütte ainule lillele omma ehte anda? Tulge sija, kunstlikko mihe ninf maalmeisteri, kaege neid häitfewid meistri-tööd lige hõlega läbbi. Kas teije julgute ka lige wähhembat tükki, olgo karwa ehk säedmisse wai ehhitamisse polest parrembas tetta? Kas teije moistate omma pinsliga ni illusaste perratetta kui mitmesuggutse pu häitfewa. Mes ma ütse, perratetta? Kas teije woite sedda jummalikko aumustust, kummaga kif häitsep, täwweste üllekaija ehk kif immelikko tööd omma melega ärramoista? Kui middage ennamb se

maa pãål es olles, mes Jummalâ wãgge ninã
 tarkust wois tunnistada, sis woime sest tun-
 nistust sada kui kewojetsel ajal kif hãitsep.
 Tõttelikult, Issand om eggan paigan omme
 loodasju man. Eggan paigan om temma wãggi
 tutta. Hãålme, haina, lille juttustawa meile
 temma armo ninã tarkust kumb fige ma-ilma
 pãål laotetu om.

Sa nãet, oh ristinnimenne, et pu hãål-
 me ilmoftata mitmesuggutse omma. Kif om-
 ma illusaste ninã armsaste lodu. Siski om
 ikkes ùts illusamb tõist; ùttel om sedda mes
 tõisel ei olle. Ni helde kui se loja ka omma
 andide jaggamisfega om olnu, sis om temma
 siski sedda melewalda hennele hoitnu, ùttele
 ennamb armo nãuta kui tõisele. Ent sa saat
 pea nãtta et se wahhe ennege kõrwalinne
 asfi om. Sel puul omma walgid hãålmi, sel
 tõisel hãålmid werrewa jonega, mes kolman-
 dal ei olle. Tõise sawa se lãbbi weel illusam-
 bas et hãålmi ka maggus hõng om. Ent et
 hãålme kũl mitmesuggutse omma, sis ei te se
 middage, nemma kandwa seperrast ikkes, om-

mal wisil, omma säetu suggu. — Kui sis
 Issand sulle ka sedda hääd ei olle andnu,
 mes temma tõisele om jagganu, sis ärra sago
 seperrast mitte murrelikkus. Kui sul illo ehk
 muud hääd, olgo mes taht, ei olle, sis ei
 olle se sinno tõttelikko õnsusesele seperrast mitte
 kahjoliik. Kui sinna ni rikkas, ni awwustetu,
 ni priisk ei olle tui mu, sis woiit sinna, nisam-
 mote häste, õnnis nink Jummalala ja innimiste
 mele perra olla kui muke. Kui sinna ennege
 õigusse nink jummalala-pelgmisse suggu kannat,
 sis om sul tõttelik illo. Nink perrast omma
 pu-häälme meile kallimba nink armsamba kui
 tige illusamba lille eäle omma. Lille omma
 ürikest aiga melje silmile armsa, päle kaija,
 ent pu häälme andwa lotust et nemma suggu
 kandwa. Ärra püüdgo sis, oh ristiinnireenne,
 mitte särast illo mes lillal om. Illo, hä
 kombe, terwe näggo omma wäljaspidditse asja,
 kumma sulle jäädwat hääd ei anna. Ent sä-
 ratse häälme, kumma lotust andwa et nemma
 Jummalale nink ilmale sawa suggu kandma,
 saatwa awwo nink ei nerwi kunnage ärra.

Sest se om tõttelikult halle et kif se
 immelik illo, mes pu häälmide man löitas,
 mõnne päiwa perra om ärrakaonu. Nink kui
 kawwa saap se ollema, minno armas kagswelli,
 sis saap sedda figille latfille ollema, ke nüüd
 kui lille häitsewa nink se pääl surustellewa.
 Minna ja sinna, meije tahhame neidsinnat-
 sid mõtlemisfi omma kambrekesse sisse hennega
 ütten wõtta nink ennege se perra waidleda,
 et, kui kui meije ihho häälmie omma ärraner-
 winu, meije sedda, mes meije se läbbi olleme
 ärrakaotanu, rikkalikko jummalapelgmisse suggu
 läbbi jälle woime hääs tetta ehk tasfuda. Pu,
 mes illufaste om häitsenu, ja siski suwwe
 suggu ei kanna, warjup ennege lilli ärra,
 nink aiija perremihhe põ'gwa tedda, ehk ei
 holi temma peyva. Misammote halle om, in-
 nimest kaija, ke norest illus ja rikkas olli,
 ent nüüd kui temma suwwe nink süggise päi-
 wa omma tulnu, esfi suggu ei kanna nink
 tõisi ka ei lasse kanda. Oh, kui ütškord se
 aig tullep, et Jummal nink ilm lootwa sin-
 nust ka suggu nätta sada, sis, oh sis, ristijn-

nimenne, olle sinna ka ni rikkas Jummal
 pelgmisse suggust, lkui minno uipu minnewal
 ajastajal olli, kumb mulle pea eggüttest hää-
 mest ütte ubbina and. Sis saap sulle auwo
 ollema innimiste een, nink mes weel ennamb
 om, sinna saat kittust nink tassumist Jum-
 mala kääst sama,

13.

Ellajide toitust om jo lomissen
 hollitsetu.

Elewantist sani ammat fige wähhemba
 nelja jallalisse ellajani ei woi ütst ilma toi-
 tusteta ellada. Nadler ni häste kui kihholanne,
 peawa omma söki sama. Sure nink weikesse
 merre kalla ei woi ellada kui ne' toitust ei
 olle. Ent Jummal ei olle kif neid loodasju
 mitte ütfinda nida lonu et nemma ilma toi-

tusfeta ei woi olla, enge temma hõlitsep ka et ni paljo ninf ni mitme suggune toitust aiga piddi saap kui figil ellajil ommas ülespiddamisses tarwis om. Ni mitme suggestse kui ne ellaja omma, ni mitmesuggune toitust om neile sõetu, nida et eggauts ellaj sedda söki lõwwap mes temmale tullulif om.

Seperrast woime fik ellajid kolme pääsuggu perra arwada. Eddimätsse arwo alla panneme neid ke henda tõiste ellajide lihõaga toitwa. Mõnne armastawa neljajallaliste ellajide lihõa, nida kui louwo; mõnne armastawa zirgu, nida kui lasfitse; tõise sõwa kallu, nida kui saarwa; mõnne muud middoge kui wagglu, nida kui mitto zirgo. Mõnnikõrd sõwa nemma kül ka muud asju, siski om ennambaste eggauttele omma pääsõõk minõga temma henda toitap. Tõise arwo alla wõttame neid ellajid kumma henda lomega toitwa. Eggautte lome-suggule om omma sõja. Mõnne elaja armastawa essiarralikkult haina, mõnne suggestandja puid. Neide man, ke ütte ninf sedda-

samma lomo söwa, om siski ka wahhet. Monne söwa ennege juri; töise ennege lehti, töise armastawa lehhe warre, töise lehte essi. Om ka säratsid ke lome söänd armastawa, ehk temma semend ehk ka sedda suggu mes temma kannap. Wimate om ka säratsid ke terwet lomo söwa. Kolmanda arwo ella panneme neid ke henda kiwwe-suggust toitwa. Ne omma ennambaste waggla, ent se man om rasse ütelda, määrast esfiärralikko toitust üts ehk töine waggla suggu himmustap, sest et monne neist ei sa ni hõlpfaste nätta, kui muud ellajid. Siski, ni paljo tijame et monne henda mulloga, monne kiwwe-ga toitwa. Nink kui meije sedda mötleme et pea ütfit ellaj ei ka loom ei olle, mes monne ellajide toitust es olles, sis woime kül armada et kiwwe nink wasse suggust mitte üts suggu om, mes es peas üttel ehk töisel wisil mõnnele waggla-le toitustes ollema säetu.

Nüüd ma moista sedda, mes Lawid omman laulu ramatun ütlep: (laul 145. 15, 16.)
Kif silma eotwa sinno perra, Issand, ja

sinna annat neile nelde roga ommal ajal.
 Sa awwat ülles omma kät, ja täüdat fik
 mes ellap, hä melega. — Sesinnane Jum-
 mala hool om awwalik tunnistus temma igga-
 wetsest halletusest, kumb figepäidi laotetu
 om. Mõtlegem kui hirmus paljo ellajid om.
 Kui mitto tuhhat om jirguide nink wagglade
 suggu, ja kui mitto tuhhat omma eggäüttest
 suggust! Ne fik löidwa egga päiwa omma
 toitust. Kui mitto tuhhat ma-ellajide suggu
 ellawa fige ilma pääl! Kui mitto sadda tuh-
 hat eggäüttest suggust löidwa omma ellamise
 paika nink toitust mõtsan, nurme pääl, mäe
 otsan, orrun nink ma-hawwan ja pae-lahkme
 sissen, puije pääl nink puije sissen, mulla
 nink liwa pääl! Kui paljo ellawa suren mer-
 ren! Kui paljo kalla uijowa jerven, suren
 nink weikessen jöen. Ne fik löidwa egga
 päiwa omma söki. Kui ilmütlematta paljo
 nink kui mitmesuggune om wagglade arw, mes
 meije eggan paigan henne ümbre näeme. Mitto
 musttuhhat ja musttuhhat! waggla tule al,
 waggla lome sissen, ellajide sissen, waggla

wagglade sissen. Nemma löidwa kii omma
toitust. Niink määrast tarkust näeme se wiisi
man kummaga loja ellajid toitap! Temma
annap eggäüttel ellajal sedda toitust mes tem-
male kölbap, niink et temma andidest middage
pruukmatta es jääs, ei ka hukka es lääs.

Kui Jummal sedda ellajille teep, mes
temma sis innimistille saap teggema! Jah,
ristiinnimenne, sedda peat sinna mõtlema kui
sinna sedda hoold näet, mes Jummal lomissen
om kandnu, et kii ellaja se ma pääal omma
tarwilist toitust sawa. Welkouskja, pelglik,
rahhota innimenne, minne ja oppe kui arm-
saste Jummal ellajide ello eest hoold kannap.
Oppe sääl rahholik ollema niink lootma.

Kae, — se ke tulen lendap,
Se, ke orrun, merren ellap,
Kii mes maa pääal, siin niink sääl, —
Löwwap toitust ilma pääal.
Suurt niink weikest toitap se,
Ke kii toitap armsaste.
Sis ta innimesi ka
Holega saap kaema.

14.

Mõtleminne haina päle.

Mi kallis kui lillide illo ka om, kumma aijan innimeste hõle nink tarkusse läbbi kaswawa, sis meije tunnesse ommete ütte osfa ennege neist immelikkust haina suggust, kui meije muud middage es tahhasse tutta, kui aija-lilli ütfinda. Eggauits niit om nisammote Jummalala imme-tõ, kui ald mes innimesse sure hõlega omma illufas tennu, nink wäärt et meije temma päle mõtleme.

Jah, se om immelik et nito pääl ni paljo haina om. Arwa et niit olles tuhhat sammu lai nink tuhhat sammu pik; sis olles temma ülle lige, risti nink piuta, ütts must tuhhat sammu suur. Kui sinna nüüd ütte sammoga mitte ennamb kui kumme haina-kõrre ülle astut, sis ollesse ütte sammo pääl, risti ja piuta arwada, sadda säratsid haina kõrffi. Kui meije sis sedda nito näeme, sis näeme

ütte korruga, musttuhhat haina kõrvi. Kui nüüd egga üttel haina kõrrel mitte ennamb kui sadda trubakesi om, kumbe läbbi temma tarwilist rõhkust saap; sis se olles kümme tuhhat musttuhhat trubakesi. Ent kes tahhas usku et üttel haina kõrrel mitte ennamb trubakesi es peas ollema kui ennege sadda, mes temma kaswamisse nink üllespiddamisse perrast tälle waja omma, konna temma jo selgest trubist kofko om pantu. Kui hirmus paljo om neid sis sesamma nito pääl. Kui tühhi om se wasta heide lonie nink lillide arw mes aijan kaswatetas nink hoiitsetas? Ent minik perrast om loja hi mitmesuggutsid lomi tennu? Melles lasjep temma eggäuttest haina suggust ni ilmarwamatta paljo kaswada? Tõtteste, kül seperrast et ni häste tõpra kui innimesse peasse rikkalikult omma toitust löidma. Nito omma, oigede ütelda, tõpride magariini.

Ka sedda om haina perrast mälletada et temma ilma meije holeta kaswap nink ilma

meije waiwata sigginep. Palja ollesse kül
 meije nito nink waino kui meije hoolde olles
 jättetu haina semend külwada, nink sedda mes
 meije omme käsfiga ollesse külwanu nink isto-
 tanu, ka wallada. Ent Jummal om jo lo-
 missen se eest hoold kandnu et tarwilinne
 haina warra es peas wähhembas minnema.
 Se wäggera sõnna läbbi mes zoja ilma lomis-
 sen ütli: — ma tarkago noort rohko ülles,
 rohko mes semend kandwa (1. Mos. 1. 11) —
 se sõnna läbbi sünnip et meije nito suggulikko
 omma.

Ja kui meije ennege sedda mötleme määrte
 karmaga hain om ehhitetu, sis paistap jo
 Jummal tarkus silmihe. Kui fik nito ollesse
 walge ehk werrewa, kes jowwas neide walgust
 kannatada, ehk kawwa aiga wastapidbada?
 Kui nemma ollesse mustemba ehk pimmedam-
 ba, sis olles fik wäega kurb närra. Kui hä
 om se meije silmile, kumma nüüd kunnage
 ärra ei wässi haina päle kija, ja san a nemma
 weel ennambasto temme läbbi kinnitetus. Ja

siski om sesamma üts karw ni mitmesuggunne,
 et mitte üts ainus hain omma rohholisse kar-
 waga ni walsjas ehf ni mustjas ei olle kui tõine.

Se om sis selge nätta et ʒoja kui temma
 ni mitmesuggust haina omma lome-rikin om
 lonu, ni häste meije rõmo, kui meije tullu
 eest om hoold kandnu. Mõllemba andwa tun-
 nistust temma, fige maa päle, laotetu tarkus-
 fest nink armust. Urge olgem sis säratse tun-
 nistusse man mitte tuima, enge mõtlegem se
 moistussega mes Jummal meile om andnu,
 et meije tedda, ke fige armolikkumb nink tar-
 gemb om, temma teggude sissen peame opma
 tundma. Misaggede kui meije ütte nito mõda
 käueme, sis mõtlegem säratside asju päle, kumbe
 päle jo hain meid juhhatap. Kui targaste
 ollet sinna, oh ʒoja, kif lomi ehhitanu! Kui
 armsaste ollet sinna innimeste nink tõpride
 eest hoold kandnu! Kui heldeste ollet sinna
 wihma saddamist nink päiwa paistmist, haina
 kaswamisese perrast, jagganu! Ne rohho,
 mes minno kehha kinnitawa; piim, kumb ni

terwe toitus om'; tõpride lihha, mes ni paljo
 sūmwas, sedda kif, nink paljo muud hääd
 ollet sinna haina lomisse läbbi ilmale andnu.
 Ma tenna sinno, mo Jhsand nink mo loja,
 ka sesinnatse armo eest ikkes nink igaawes.

15.

Goodasja surus nink hulk ilma pääl.

Kui sure omma sinno teo, Jehowa!
 (Laul. 104. 24). Sedda tunnistust olleme
 wõlgo Jummalalle, temma teggude perrast,
 anda, kui meije ka muud middage es näesse
 kui omma ma ilma ütsinda. Sest määrane
 arwamatta suur kehha om temma! Kni suur
 om rahwa arm, maa nink kele perra, ke omma
 ellamisse paika sawa! Siski om weel paljo
 tühhi ma, kun weel eäle innimenne ei olle
 ellanu. Ja mes weel ennamb om, se om,
 et kif maine ma meije ma-ilma pääl ni suur

ei olle kui merri. Ent kui ma ilm meile
 Jummalat teggude surusfest woip tunnistust
 anda, sis meije ei woi neid mitmid ellajid
 kaja, ilma et meije neide hulka nink suggu
 immetelleme.

Siin meije löwwame eddimält ilmarwa-
 matta paljo suggu kiwwe, wasse, nink metalli
 kumma maa al omma. Kui mitme suggutse
 omma pu, lome, wilja, rohho mes ma kan-
 nap! Et kül innimesse paljo waiwa omma
 nannu neide suggu arwada nink nimmetada,
 sis ei olle nemma ommete weel mitte joudnu
 löppetada; ei woi ka ütelda kas nemma eddis-
 peidi weel, lige holega sega peasse walmis-
 sama. Ent kui mitmesuggutse omma essiär-
 ralikkult ellawa loodasja. Märane immelik
 wahhe om elewanti nink kihholasse wahhel;
 ja siski om se wahhe täüs ellawid loodasju.
 Ellaja omma mõnnikord pea ni üttesuggutse
 et rasse om tõist tõisest ärratutta. Ja siski
 om nelde suggu ni paljo et nemma, kihho-
 lasfest sani ammaq elewantini, õtse kui üts

ahhel omma, kennest kii liigme tõine tõisega
 kofko kãuva. Merren, jerven, jöen, ma pääl
 nin k maa al, ei olle pea ütte paika löida, kun
 üts ehk tõine ellaja suggu es peas ello assend
 piddama.

Siski ni suur kui ka se ellajide hulk,
 mes meije omme filmi een näeme, meile näüs
 ollewat, sis ei olle se middage neide wasta
 mes ni welkese omma, et meije neid filmaga
 ei jowwa ärraselletada. Sures teggewa klasi
 läbbi omma innimesse nãnnu mes ilma nei-
 deta keage es wõttas usku; ent eggauits kel
 kord kãen om et temma säratsid klasi wõip
 sada, wõip omma filmaga sedda nätta sada.
 Temma näep sis õtse kui ütte wastset ilma,
 mes meije enne ei olle tundnu. Temma näep
 ellajid, kummist üts, tuhhat kord wãhheb
 om kui liwa terra. Se om jo ni welkenne
 et meije sedda omma melega ei moista ärraar-
 wada. Ent meije ei immetelle mitte ütfinda
 neide hulka nin k mitmest suggu, enge ka sedda
 illo nin k penikest luid kummaga nennu omma

fokko pantu. Mes filmaga ei woi nätta, ehk filmi een näüs halm ollewat, se näütap henda säratse sures teggewa klasi läbbi ni wäega illufas nink kunstlikkus et sedda ei woi ärraütelda. Rige wähhembra seemme terra näütwa henda otse kui fullatu ollewat, nida, et keage ei woi sedda perra tetta; esfiärralikkult löitas sedda ellajide küllen; kerblasse pä nink silma küllen. Ka ne lige wähhembra ellaja omma ni korra perrast nink illufaste fokko pantu et ei jowwa sedda ärramottelda. Mitto musttuhhat ellajakess löitas, kumma ni weikesse omma et film neid ei näe ke, ent kel siski, omma surusse perra, kif om, mes ellajal peap ollema, et temma woip ellada, henda toita nink siggida.

Kui minna sedda kif mötle, sis ma tunne ellawale fut weidi minna olle. Minna kao ärra Jummalä ilmarwamata hulga loodasju sean, kui minna ka nink monni must tuhhat innimisse ilma pääl es olles. Jesand, sa figewäggewamb kunningas, kui ilmmöötmat

suur om sinno riki wallitus. Kif kottusse ilma pääl omma täüs ellajist, kumma sinna ollet lonu ninf weel üllespeat. Eggauts liwa terra om ütte ellaja maja, kumb ka, sinnust lodu asju feltsi perra, puttup. Minno moistus löppep ärra kui minna nalka seddu löpmatta hulga perra mõttelda. Ennamb ma loodasja hulka ninf surust kae, ennamb ma moista et ma paljo middage ei tija. Minna kogu arwo arwo päle, ja siski ma häddaga ütte arwo löwma kumb sinno loodasja hulka ütte arwoga nimmetap. Minna ei jowwa neide hulka ärraüttelda. Engli ehk woiva sedda. Mes mul sis jääp tetta, kui ennege immes panna ninf sinno kummardada, oh kige asja loja ja üllespiddaja.

 16.

Tullu mes jõe saatwa.

Kui meije sedda maad arwame kun jõe läbbi jooskwa, sis motleme et paljo maine ma

meije kääst om ärrawoetu. Omma innimesse ke sega rahhule ei olle, enge motlewa et ennamb tullu saas, kui mitte ni paljo jõe, ent ennamb maine maad olles. Ent kui nemma sedda ennege tahhasse möttelda, kuis loja kii ni targaste ilma pääl om säednu, sis nemma tunnesse, et ka jõe mitte ilmasjata, mitte ilma sure tarhusseta, ei ka mitte ilma nähtawa tulluta innimeste hääs ni häste, kui fige mu loodasju hääs ilma pääl omma jaetu.

Jo se om tähhele pannemisse wäärt, et jõe wessi innimistille wäega terwe jooß om. Raiwo wessi, kui se kawwa aiga maa al om faisnu, uhhap aigi pididi sedda ärra mes wimate meije ihhule kahjus saap. Ent jõe wessi, mes allasi toso wäljaannap, nink läbbi seggatas, saap se läbbi puhtas figest sest mes kahholik woip olla, nink saap innimistille nink töprille üttes terwes jofis. Ent jöede tullu om weel suremb. Es meije ellamise paika jõe läbbi puhtas, terwes nink illusas ei sa? Kas meije põllo neide läbbi suggu-

liffo ei olle? ellamisfe palka ei olle kunnage
 õige terwe, kui saiswa wee, lompo ninl soo
 ümbrezõri omma, ehk kui wee pudus maad
 wäega kuiwas jättap. Rige wähhemb jõggi
 rõmustap ümbrezõri fik maad, ninl teep sedda
 ütlematta illufas. Sesamma luggu om wilja-
 kandmissoga. Ma kannap ennamb wilja kui
 jõe liggi omma. Rae ennege ütte maad, kun
 jõe omma, ja ütte tõist kun jõe ei olle. Se-
 sinnane om kuuw, paljas, ei kanna paljo
 wilja, ent se, kun jõe omma, om nida kui
 üts aid, kun mõtsa, nito, walno, põllo henda
 tuhhandal wisil illufas näütwa. Sewahhe, kat-
 tesuggutse maije wahhel teep üts jõggi, kumb
 sedda maad, kumba läbbi tenima jofep, hãm-
 metap, ninl se läbbi male rõhkust, kaswa-
 mist ninl rõhket saki annap. Ent jõe ei
 hãmmeta mitte ütfinda lome juri enge neide
 wee-tos ninl tousminne andwa lomimille weel
 ennamb hãmmetust.

Ent kes peas ni holetõ, ehk parrem
 baste ütelda ni ilmtennamatta ollema, et

temma sedda tullu es tahhas tutta mes jõe
 säääl maal teggewa, kun nemma jooskwa, kunna
 meije eggapäiwa arwamata paljo hääd neide
 läbbi same. Kuis kaupleminne kül peas kõrda
 minnema, kui meije jõe pääl paljo asja es sase
 mes ellamissen tarwis läwa, ja säratse asja
 tullewa monnikord tõiße ilma-jaust. Mitto
 weski es wois olla kui jõe es ollesse, ke neid
 jooskma pannesse. Se suur kalla hulk mes
 jõe andwa, es ollesse meile ka mitte.

Ent, ütsep mõnni, kui jõe es ollesse, sis
 es olles ka mitte sedda kahjo mes sis saap
 kui weski jöen lijaste tousep. Meije ei tahha
 mitte salgada, et jõe, kui nemma ülle were
 touswa, paljo hädda ja kahjo maise maa pääl
 moiwa tetto. Ent kas se kahjo, mes nemma
 mõnnikord teggewa, om ni suur, et se hä,
 mes nemma saatwa, se kahjo wasta, middege
 olles arwada? Meije mõtleme et se hä mes
 nemma teggewa, paljo suremb om, kui se
 kahjo. Eest harwaste tousep jõe weski lijaste,
 ninä sedda ka suurip ennege mõnnen kottus-

sen: nink kui nemma ka sääl, kun nemma
 ülle were omma lännu, paljo omma ärrariknu,
 sis nemma, sesamma tousmisse läbbi, ka jälle
 töisel wisil paljo hääd teggewa. Desamma
 saatwa siggidust eddesi, nink innimesel, ke
 om harrinu perra möttelda, om se üts tun-
 nistus, et Jummal töise kääga önnistap, kui
 temma näüs üttega karristawat.

Sel wisil, armas luggeja, woiva jõe
 sulle tunnistust anda Jummal furest armust,
 kumb kige ilma pääl laotetu om. Sinna näet,
 et kif mes eäle ilma pääl lodu om, sinno önn-
 istust nink hõlpsambat ello kaswatap. Kui
 ennege üts ainus neistsinnatsist Jummal
 häteggemisest es olles, sis tulles sulle jo
 üttest tükkist suurt pudust. Kui jõe es ollesse,
 sis ma es kannas wilja, ja es olles muud
 middage kui liwa huunik. Kui paljo ellaja,
 mes ei woi tule al, ei ka maise ma pääl
 ellada, peasse ütte korraga hukka sama, kui
 se kige wäggewamb käsfi, mes kif jõe om
 lonu, neid jälle lassses ärrakulwada? Hõlelik

üllespiddaja! Ka se eest sünnip sul kättust
nink tenno, et sinna jõe ollet lonu. Mi sag-
gede kui minna neide käest tullu sa, tahha
ma sinno tennada, mo loja, et sinna mulle
ni palju hääd teet.

17.

Mõtleminne maa pääl nink kuis
temma algmisest om säetu.

Sümmal om maad nidade walmistanu et
temma woip haina, lomi nink puid kanda
nink üllespiddada. Ma kinnitap lomi et tuul
neid ei woi ümbre ajada; ent et ma kül finni
om, siski om temma ka koghil et jure henda
woiwa laotada nink rösseust ja tarwilist ülles-
piddamisse hämmetust sada. Kui ka pääl-
menne ma kuis om, sis tousep ommete häm-
metus, sest et ma koghil om, otse kui peni-

kesse truba läbbi, nida üles et pu, toltusse
 pudusse perrest, hukka ei lä. Päle se om
 ma raswatse nink mu asjaga täüdetu, kumbe
 läbbi lome joudo sawa et nemma woiva kas-
 wada. Nink et kiksuggutse lome maa pääl
 saasse ülespetus, sis om Jummal mitmesug-
 gust maad lonu, ja om se man ka mu tullu
 päle möttelnu. Monni maa-suggu annap
 sawwiliwoe, kattusse kiwoe honide ehhitamisse
 tarwis; annumid nind muid asju; monni ma
 kolbap wermis, ja mönni prukitas ka rohhus
 többe man.

Et ma tassane ei olle, se tullep esfiarra-
 likkult sures tullus. Mäggide pääl omma
 paljo nink mitmesuggutse kellaja nink lome.
 Mäe hoitwa et tule ei woi paljo kahjo tetta.
 Nelde pääl kasmawa falli rohho nink wilja-
 suggu, mes tassatse maa pääl ei tahha ni
 häste eddesi minna. Nemma omma ne aita,
 kun kii metalli nink mu tarwillise ja falli
 asja omma mahha pantu. Nemma omma ne
 wee-hoitja, sest ennambaste kii jõe tullemo

mäe sisset. Ne kiwwe mes maa sissen omma, omma tarwis müri ehhitada, lubja ja klasi tetta. Metallid andwa ni paljo tullu et ei woi sedda kii nimmetada. Mõtlege ennege se päle kui mitme saggutse tö-riista omma. Mõtlege neid mitmesaggutsid maja-annumid kumma meile tullus nink rõmus omma. Et metallid kōwwa nink raseda omma, se satap meile paljo tullu. Sola prukitas söfi tarwis nink ei lasse lihha mitte ni pea hukka minna. Bewel teep, et se assi, kumba sissen temma om, pallama lät.

Ma werrifeminne nink mäe, mes tuld wälja ajawa, et nemma kül kahjo teggewa, omma siski ülle fige wäega hä. Kui tulli sedda toso, kumma sissen wewli om, ärra es pallotas, sis se jääs kii tule sissen, nink satas paljo tōbbe; paljo lämme wee, mes maa sisset wälja kewa, nink mes innimesse ommas terwusses pruukwa, peasse ärralōpma nink metallid nink mu asja, mes ma sissen omma, es woisi olla. Meije rummasus teep

ennege et meije mitme asja tullu päle ei moista möttelda. Kui meije ka näeme et mõnne asja meile wahhest kahjo teggewa, sis peap se oppus meile ikkes filmi een ollema: Jummal lassep kül mõnnikord asja sündida mes es olles õige täwvelikkus arwada, ent hulgale peap se läbbi surembat täwweust sama. Meije ei pea sis mitte Jummal teggu ütte pole päält kaema, enge kigepäidi, ja mil wisil nemma kük tõine tõisega kofko sünniwa; sis same kül pea nätta, et Jummal kük om targalikkult säednu. Meije arwame paljo asju halwas kumma tõttelikkult suurit tullu saatwa; nink paljo asju arwame lisnas, ent kui nemma es ollesse, sis olles suur tühhi wahhe loodasju wahhel. Mitto asja omma mes innimesse ärrapõlgwa; ent nemma ei tija mitta mes tarwis neid prufitas. Anna ütte rummala innimesse kätte ütte magneti, ehk magneti kiwwe, temma ei pea sest märastke luggu, ei kae ka temma päle. Ent selleta tälle ärra mil wisil temma laiwa mihhele, kui temma laiwaga sure merre pääl sõidap, ülliwäega

nink immelikkus tullus om ; käl sis nakkap
 innimenne töist wisi mötlema. Nida om
 mitme asjaga mes meije ei holi, ehk kummast
 meije luggu ei pea, sest et meije ei tija mes
 neidega tetta ehk mink perrast nemma omma
 lodu.

Jesand, ma-ilm om täüs sinno hääd!
 Kik mes maa pääl nink maa al om, tolmo
 ka ütten arwatu, ollet sinna targalikkult säednu.
 Ni kawwa olle minna jo maa pääl nink näe
 omma silmaga sinno armo. Olgo se omniete
 minno fige kallimb tö et ma oppe sinno ikles
 parrembaste tundma, nink sinno se eest mes
 ma mulle annap, ikles ennambaste armastama.

 18.

Nitude ilko nink tullu.

Kui meije suwwe ajal ütte suurt nink
 illusat aida näeme sis om meile sest suurt

rõmo. Omman tarren ei sa meil sedda, ja
 meije ei moista ka sedda õgede tutta. Ent
 se rõõm mes meile se kige kunstlikkumb, nink
 nõri perra tettu, aid annap, ei olle se wasta
 middage mes meile sis om kui meije põllo nink
 nito möda käume. Ne illusa nink kalli aija-
 lille ei massa, minno silmi een, sedda mitte
 mes lille ütte hã nito pääl omma. Ni illu-
 sa kui ka ne, hõle nink kulluga kaswatetu,
 lille aijan omma, sis omma, minno melen,
 mõtsa lille ommete illusamba. Aija lillede
 man om illo, ent mõtsa lille omma illusa ja
 andwa ka tullu. Mes illus ütfinda om, ent
 tullu ei anna, se om ennege mõnnes päiwas
 armas. Es se ei olle nida, mo armas lug-
 geja? Neide pikka ulitside sisen, kun üt-
 nida om, kui tõlne, kun liwa om päle pillatu;
 ja neide korge aija müri wahhel; neide illu-
 saste malitu warbide nink salbide wahhel om
 südda monnikord ommete nida kui koksipizzi-
 tetu. Säält ei olle middage lota, ei ka kõhhege
 kaija. Säält tullep meile saggedaste himmo
 päle, mõtsa nink nurme möda kõndida; meije

tunneme et meil ennamb waja om kui aida, meije tabhame laijalisse wälja pääl omma mele perra ümbrejoosta. Se illus, rikkas nink wilja-kandja loom wälja pääl, näütap henda, suwritsel ajal, egga päiwa töist wiisi; ent aijan, algo temma ka kui uhkeste nink illusaste ehbitetu, om eggal päiwal ikkes üts nink sesamma nätta. Wimate lät säratsen aijan meije aig ommete iggewes, nink rõõm löppep ärra, sest et kif nöri perra tettu nink üttesuggune om. Ent mitme suggutsel wiisil illusamba omma nito. Siin näeme mitto hääd, nink film ei sa willand sedda kif ärra-kaija, mes kawwen ümbrezõri om. Meil ei olle suurt astumisse waiwa, sest ma om tasfane; kawwest paistwa mäe nink rõmustawa filmi. Ent weel ennamb. Meil ei olle mõtfa-lillide man mitte sedda waiwa, neid harrida nink wallada. Seemne terra om ilma meije waiwata wälja pillatu, kumbe läbbi hain nink lille allasi kaswawa, ehk kui neid ka mahha nidetas, peake wastseste jälle kaswawa.

Ent se imme et nito pãal ni mitmesug-
gune hain kaswap, ei olle mitte kaemisse
perrast ütfinda lodu. Eggal üttel hainal om-
ma esfisuggutse lehhe nink lille; eggal üttel
om esfisuggune illo nink säedus. Eht olgo
ka nito pãal ütte haina suggust mitto sadda,
wai tuhhat lome; ent kes tijap, kui meije
monni paar sammu olleme kaunu, kas meije
ei olle monni sadda suggu lomi mahhasõkõnu,
kummist eggauts esfisuggutset wisil olli lodu,
nink eggauttel olli omma tullu. Nink sedda,
mo luggeja, om assi mes sinna fige ennam-
baste peat perramõlema kui sinna nito näet.
Meije armolik toja om se illo kõrwale, mes
filma nito pãal näggewa, ka suurt tullu säednu.
Nemmi andwa meile toitust nink terwusse
rohho. Ent suremb tullu om et meije, ilma
et suurt tullu olles, säratsid ellajid woime
toita, kumma maja ellamissen tarwis omma.
Toito härjal nink tõlsel härjal mes addra ette
pantas, ei olle paljo muud waja kui haina.
Hobbone, ke meil ommete ilmoatsata sures
abbis om, om rahhul kui meije sedda wälja

lasseme et temma woip sümwa, ehk kui meije
 temmale tallin haina ette panneme. Lehm,
 kenne piim melle mitmesuggust toltust annap,
 om ka rahbul kui temma haina saap. Nito
 omma seperrast kalli asja, nink pea parrem-
 bas arwada kui põllo, sest et neide man ei
 olle kändmist, ei ka külwamist waja, enge
 muud middage kui haina kookopannemisse wai-
 wa. Neide tullu ei olle mitte koggematta,
 enge ilkes töttelik asfi. Sest harnaste joh-
 hup et meije nito, põwwa ehk sure wee läbbi,
 hukka läwa.

Ent se om halle et innimesse ka sefin-
 natse häteggemisse perrast ni holetu omma.
 Innimesse mõtlewa ennege, nito nink hain
 mes neide päle kaswap, asja ollewat mes
 peawa ollema. Ehk nemma mõtlewa sedda
 seperrast, et nemma sedda hääd mes nitude
 päälte saap, ei moista nida tutta kui waja
 om; ehk ka seperrast et hain meije jalgu al
 kaswap nink mei. waima ei olle sedda harrida.
 Olgo nüüd mes olnes, meije holetus sefin-

natse hã ande perrast, ei olle õige. Oh, et
 meije ommete, kui meije haina ja lilli nõeme,
 Jummal heldusse pãle mõtlesse, ke egga-
 pãiva omma kãt õllesawwap nink teep kãt
 sõnus, innimesi ja tõprid, omma hã mele
 perra! Kui meije ommete sõamest tunnessse
 et Jummal arm eggan vaigan nõatta om-
 nink et ka weiksest ma-kottussest ei olle,
 kun temma helde hõlekandminne es peas ar-
 wailikus sama. Jah, minno wellitse, uske-
 sedda, kãt maq, olgo hã ehk halw, olgo liwa
 ehk so-ma, kãwvine ehk ligge, olgo jõe perw
 ehk mõe ots — kullutawa meije hõlekandja
 armolikko hãtegeenist. Kãt ma-ilm om õtse
 kui õts ilmoõfata niit kumma pãal meile nink
 õigile loodasjale toltust nink rõmo jaggatas.

Ma tahha sis, mo armolinne Jummal
 nink õoja, nitu pãle sõamlikko tennamisõega
 kaeda. Murro pãle tahha minna mahha istu-
 nink wailsikko rõmoga kawwede õmbreõõri ka-
 da, nink omma sõand sinno pole õllendada,
 mo helde, helde esõa.

Mitmesuggutse ma kottusse.

Sest et meie loja ma ilma om jorik-
 kus lonu nink talle kattesuggust ligumist
 andnu, sis peawa ka maa kottusse, ilma,
 ajastaja mudutamisse, ellajide nink lome po-
 lest mes eggautten paigan omma nink kas-
 wawa, mitmesuggutse ollema. Meie ma ilma
 paa omma kottusse, fun ajastaja mudutamist
 suggute ei olle, enge ikkes uts suwwi, nink
 fun eggauts paaw, fige ajastaja labbi ni
 lammi om kui meie kottussen fige lammemb
 suwwe paaw. Desamma kottusse omma kes-
 set ma ilma nink kutsutas „kuum kottus“.
 Ne fige kallimba nink waggewamba hongoga
 lome omma sugguga, mes nemma kandwa,
 kaswawa ennege saal kottussen nink loja om
 omma fige surembat rikkust naatnu. Sen-
 samman kottussen omma oõ ja paawa, pea fige
 ajastaja labbi utte-piu.

Ent omma ka ma - kottusse, kun, fige ajastaja läbbi ennambaste, ni kange külmi om, kut meije kottusfen fige kangemba talwe ajal ei olle. Monnis näddalis ennege lät päiw ni lämnes, et monne haina ja pu wälja löwa ja kaswawa. Ent säratse pu ninf lome, kenne suggu innimesfel süwwa kolbawa, ei sa sääl eddesi. Sääl omma öö ja päiwa nida et monniford päiw, monne ku ajal alla ei lä, ninf monne ku ajal ülles ei tulle.

Ent fige suremb joggo ma - ilma pääl om se, kun parras külmi ja parras lämmi om; ninf se om kuma ninf külma kottusse wahhel, kuma kottusse mollembal polel. Säratsen kottusfen tunneme neljasuggust ajastaja mudutamist, ennamb ehf wähhemb, se perra kasnemma kumal kottusfel lähhemba omma ehf kawwemba temmast ärra omma. Üts neistsinnatfist ajastaja mudutamisfist om kewwaj, kumma pu ninf lome wälja löwa ja häitserwa, kun parras lämmi om ja öö ninf päiwa ennambaste ütte. piu omma. Töine om suwwi,

Kun põllo-nink pu-willi walmis saap, kun
 fige lammemb aig om, ja päiwa pikkemba
 omma kui öö. Kolmas om süggis. Eis
 sattap semen ja willi mahha, hain nerwip
 ärra, päiw ja ö sawa jälle ütte piu, nink ilm
 ei olle ennamb ni lämmi. Neljas om talw,
 kun lone ennamb ei kaswa, öö pikkemba om-
 ma kui päiwa, nink ilma külmale läwa. Sä-
 ratse ma-kottusse omma nida kuma ma-kot-
 tusse mollemba pole pääl, et kui üttel om
 talw, sis om tõisel suwwi; kui üttel om süg-
 gis, sis om tõisel kewwaj. Om arwada et
 säratsen kottussen fige ennambaste omma mit-
 mesuggutse põllo-nink pu-wilja suggu, mitme
 suggutse elloja; sääl kaswawa wina-marja,
 mes ei wäega külman, ei ka wäega kuman
 kottussen eddesi ei sa. Esjärjalikkult omma
 ne innimesjete säratsen kottussen, (mes-parras
 kottus kutsutas,) ellawa, tõisist üllemba. Ne,
 ke külman ma-kottussen eäawa, omma wei-
 kesse ja rummala. Ke kuman ma kottussen
 omma, ne omma nõrga lomoga, kassina, ihho
 nink henge jowwo polest, ent a. kilisse nink

tullitse melega, ennamb kui ne ke parras
ma-kottusen ellawa.

Ent ni mitmesuggutse kui ka ne ma-
kottusse meije ma-ilman omma, sis om Jum-
mal ommete hoold kandnu et neide inimiste
õnnistus, ke saäl ellawa, mois eddesi miina.
Temma lassep eggautte maad sedda kanda mes
neile rahwale waja om, et nemma saäl woitwa
ellada. Neil rahwal ke kuman ma-kottusen
omma, teep üts waggel, kumb henda ütte
pu-lehhega, mes mulo puus kutsutas, ütte
langa kuminast sidi reiwast tettas. Ja ütte
toise pu ja puhmu pääl kaswawa köddra
kumma täüs omma kerge nink penikesse wil-
laga (mes poomwillas kutsutas) kustast ka
kergid reiwid tettas. Ent külma ma-kottus-
sen omma jälle elloja, ke rahwale rohkeste
nink mitmesuggutsid kaskid andwa, nink omma
saäl ka mõtsa, kustast nemma puud sawa
pessitusfes. Et lämme-ma rahwa tulline werri
ülleliga weerd ei wotta, sis andwa neide
põllo ja aija särast suggu, mes sõänd jahhu-

tap; ja sedda ni paljo et nemma weel hääd hulka woiva ärramüwwa. Külma ma-kottus-
 sen kun põllo-willi ei laswa, om Jummal
 sure hulga kalla jagganu, kumma suren merren
 nink jerwen omma, nink paljo ellajid, kum-
 ma, osfast, käl ennambaste mõtsan ümbre
 kääwa nink innimistille hirmus omma, ent
 hääd nahka kaskas andwa, osfast, annap
 neide lihha hääd toitust nink saap neist ka
 muid tarwitussi täüta.

Nida ei olle sis maa pääl mitte üts kot-
 tus, kun innimesse omma loja auwustust nink
 armo es wois tutta. Ei olle mitte üts paif
 ni waene et innimesel sedda es olles rohkeste
 mes ello tarwitusses, ja esfi ka rõmus, waja
 om. Kigin paigun, oh häteggija esfa, woip
 ianimenne sinno tarkusse armo tutta sada.
 Ka ne tühja-maa-kottusse, kun keage ei woi
 kääwa, nink ne kõrge mäe, kumbe ofsa pil-
 wide sisse tawwa pole ülles läwa, andwa tem-
 ma tarkusse nink armo tunnistust. Ka sä-
 ratsen maa-kottusen põhja pool kun lummi

nink' jea maad kattap, läwa nisammote kui
 meije kottussen, kittusse laulo sinno pole üles,
 sinna, oh fige loodasja esja. Kigin kelin saat
 sinna aumustetus. Sis peap ka meije maa-
 kottusfest sinno kittus raiwa pole üles min-
 nema, funna meije, een nitto must tuhhat
 innimesi, esfiarralikkult õnnistetu olleme.

20.

Monnesuggutse asja

mes ellajide man tähhele pannemisse
 wäärt omma.

Ellajide man om weel ennamb' immet
 nätta, kui mu loodasjade man. Ke sedda ar-
 mastap, loodasjade päle tähhele panna, sel om
 se wäega kallis assi, ellajide mitmesuggust
 tööd nink' kombid kaija nink' immetelleda. Ent
 sel, ke om harrinu perramottelda om se ennamb,

kui ennege rõmo assi ütsinda. Se man, mes
ellajide tõ om, tunneme särast üllembat tar-
kust et innimesse sedda ei jowwa ärramoista.
Nink nida sowwa minna, et minno luggeja
sedda immet, mes minna mõnnest ellajist
tahha üttelda, wõttas tähhele panna.

Se om immelik kaja mil wiisil zirgo
nink insekte *) omme munne loma. Haina
riksik, sisalik, krokodil omma ellaja kum-
ma omma munnade ei peigide perra ei lae.
Nemmas loma omma munne ma sisse nink
päiwlik haudup neid wälja. Eõise ellaja loma
munne säratsen paigan kun neide poja, ni pea
kui nemma wälja tulsewa, seddamaid omma
tohtust löidwa, nink emma ei essi se man
kunnage ärra. Liblik, mes kapsta wagglast
om sanu, ei lo omme munne mitte lihha
päle, nink lihha-kerblanne ei lo mitte kapsta

*) Insekte omma weikesse ellaja kel, kige wähs
hembaste kuus jalla omma. Ennambaste kigille
omma tundmisse: sarwi nink siwu. Werd nell
ei olle, engo selle asemele ütte walget lemi.

påle. Monne ellajide suggu omma omme munnade perraest ni murrelikko et nemma neid eggil paigal, koghhe nemma låwa, ütten kandwa. Üs herma suggu kannap poigi ütten weikessen pehmen fottin ütten. Kui ne poja omma wålja tulnu, sis istuwa nemma emma sälja pään nink emma kannap neid weel ürikfest aiga hennega ütten nink holitsep neid. Monne kerblasse loma ellawa infektide kehha, ehk ka neide pessade sisse. Ja ei olle ka mitte üts loom kumba pään mitte üts ehk ennamb infekti es peas ellama ehk henda neist toitma. Üts kerblanne zuskap tamme-pu lehhe sisse, nink teep se låbbi et sääl üts nup kaswap nida kui ubbin. (Se kuisutas kall-ubbinas). Kesfet sedda ubbinat loop temma ütte munna, kumb sääl sissen kaswap nida kui ellaj. Sesamma kall-ubbin peap sis ka ütten kaswama; nink se poig, mes munnast wålja tullep, löwwap sis, ni pea kui temma om sündinu, omma ellamisse-palka nink toitust.

Ellajide hool omme poigide eest om ilmar-wamatta suur. Neide arm neide wasta om

monniford ni suur et nemma omma ello ei holi. Kuis nellajallalisse ellaja ilma wässi-matta omme poigi immetawa. Nemma lakwa neid, kui nemma haiget omma sanu; nemma kandwa neid, kui häddast waja om, üttest paigast töiste; nemma hoitwa neid kofko, kaitswa neid nink weddawa neid henne perra. Neide ellajide man, ke henda lihaga toitwa, kannap emma hoold, poigille lihha sata. Kut kunstlikult oppetawa nemma neid, saki päle wälja minnema, sedda finni wõtma, nink weikeses tükkis teggema.

Eggaitte ellaja suggule om essisuggutsid himmu nink essisuggutsid tarwituesi. Rige eest om loja hoold kandnu. Raegem ennege neid ellajid, ke wee sisfest omma toitust sawa. Raegem wee zirgu. Neide putsaja omma ni kui raswa ehk õlliga ülletommatu, kumba läbbi wessi ei tükki, et nemma liggedas ei sa nink sis ei woi lendada. Et nemma woiwa ülleslendada, om neide kehha töist wisi lodu kui mu zirguide kehha. Neide jalla omma en-

namb perra pool et nemma woiva wee sissen
 pusti üllesfaista ninf omme siwu wee pääł
 üllewan hoita. Neide jalla omma nida fui
 airo et nemma woiva uijoda; neide fehha om
 nidade lodu et nemma woiva wee alla minna;
 omma toitusse haarmisse tarwis omma nette
 laembid nenni ninf pikkemba kala; ütte son-
 naga: nemma omma nida lodu fui neide esto
 wisil tarwis om. Üts zea-tiggo suggu om
 mes wee sissen ellap, (nautilus om temma
 nimmi) kel kae warre omma, ninf ke omma
 sälja pääł romap, nidade et se pool mes wal-
 lala om, alla pole om kääntu. Kui nüüd
 sesamma zea-tiggo tahhap wee sisfest ülles
 tulla, sis wennip temma omma fehha,
 ajap sedda wisi wet onnast honest wälja,
 saap fergembas ninf tullep ülles. Kui temma
 üllewan om sis heitap temma henda ümbre et
 temma wee pääł uijup nida fui lootsik, ajap
 kassi wälja lumbe wabhel öhhofenne nahk om.
 Sesamma nahk om temma purjo, ninf töise kae
 mes weidifesse pikkemba omma, omma temma
 airo. Kui temma tahhap wee alla minna,

sis tombap temma omma kehha kofko, wessi
tullep jälle temma hone sise nink temma
waup alla.

Rigist säretsist nink mitmist töisist ella
jide tööst woime arwada et nemma nida om-
ma lodu et nemma sedda kif woiva tetta.
Sesamma tarkus kumb neide kehha om ehhi-
tanu, neide liigmi kofko pandnu nink kif ütte
nink sesamma asja pertast säednu, om ka
sedda mitmesuggust tööd neile juhhatanu mes
neide ellamissen ja sigginemissen tarwis om.
Summala näggematta käsfi satap ellojid; ellaj
teep üttekorraga täwvelikku asju mes meije
immetelleme; temma tallitap kif ööse kui meles
moist missega; temma jätkop omma tööd parral
ajal mahha, ehk teep ka kui waja om, töist
wisi, nink siski ei te temma muud middage
kui ennege sedda, mes temmale om lodu, tetta;
temma om nida kui töriist, kumb middage
fest ei tija, mes temma teep, enge omma
toja tarkusse läbbi ennege oetas, kumb waga
glale ni häste kui taiwa täphele omma säedust

om andnu. Seperrast kui minna ellajide
 tööd, tarkust ning ussindust näe, siis saap
 minno südda täüs aumustamist ning ma mõtle,
 et ma ütte mängo näe kumma man se fige-
 wäggewamb meister henda ei tahha näüta.
 Ent ke tähhelepõnnemissega Jummolä teggu
 kaep, tunnep eggan paigon temma käsfi ning
 mõtlep, kui temma näep et ellaja ni kunstlik-
 kult omma ehhitetu, tennolikkult ning alland-
 likko aumustemissega se sure loja päle, kelle
 käest ellaja immelikkult nidade omma kofko
 pantu.

21.

Üts lomolik ässi satap mitmesugust
 hääd.

Sesinnatse ilma säedminne annap amwa-
 likko tunnistust et temma koggematta ei olle

sanu, enge et üts jummalik tarkus nink käsfi, kummast meije middage ei moista, sedda immelikko tööd om tennu, eggäütte asjase omma ligumist om andnu, nink asju nidade säednu et tõise peawa tõise läbbi sama. Sedda woime kül pea ärramoista. Et meije kül ennamb ei woi teda kui ennege sedda, mes meije omma melega jowwame tutta, sis omma ommete paljo asja kummist meije selgede moistame kuis nemma tõine tõise läbbi omma sanu.

Paljo asja, kumma meije egga päiwa näeme, woiva se man meile oppuses olla. Kui mitto suri asju teep päiwa lämme paistminne. Temma ei te mitte ütsfinda et ilmosfata paljo ellaja ellun omma, enge ka et kif lome kaswawa, et semen nink willi walmis saap, et maa - tos tousep, et pilwi luwwas kumma wihma nink kastet andwa. Tule - hõng om nisammote targalikkult säetu et temma mitmesuggust hääd woip tallitada. Temma läbbi saap ellajide ihho hoijetus, neide kops finni.

tetus ning neile saap joudo henda liguda, Temma ajop tulle kibbenat pallama ning hoi-
 jap temme kirre allale. Temma läbbi kuultas
 kitsuggust helli. Ellaja, kes lendama, läwa
 temma abbiga üttest paigast toiste, ja inni-
 mistille teep temma teed ülle merre kun teed
 ei olle säetu. Tule-hõng peap pilwi ni kaw-
 wa finni kui nemma täüs omma ning wihma
 wiisil mahha zilguwa. Temma läbbi sawa
 hoggo ning hãmmerus pikkembas, keel saap
 kõnnelemist ning kõrw kuulmist. Kif sedda
 ning weel ennamb teep tule-hõng, kumma
 sisen meije ellame. Kas se ei olle selge tun-
 nistus meije loja tarkusfest kumba temma
 sesinnatse immelkko asja man om näütnu,
 mes lige ilma ümbre om, mes meije ei woi
 nätta, ning kel siski särast joudo om, et
 ütfit mu asfi ei woi temmale wasta saista.

Se ütts ainus säedus et eggäüttele asjale
 omma rasseust om, teep et ma ilm finni om,
 et mäe saiswa ning wee jooskwa; temma teep
 et suur merri omma põhja pääl jääp, et ma-

ilm omma säetn jälgi pääl kääp, et tawar
 tähhe nin k' mu asja omma säeduse päle
 jäwa. Kui immelik mitmesuggune om wep
 tullu. Lemma teep pehmes, nin weddelas
 nin seggop asju kokko mes meije muido es
 wolsi pruukida. Lemma om üts terve jook,
 pannep weski joostma, toidab lomi, annap
 meile hulga kalli nin toop melle omma sälja
 pääl tõise ilma jao hääd. Mes tulli jowwap
 k' tetta! Lemma teep pehmes nin sullatap
 sedda, mes kõwa om, teep et monne asja
 kowwas nin tõsesuggutses asjas sawa. Wed-
 dela asja läwa tulle läbbi kema, ehk ka mon-
 niford tosus. Lemma pesitap eggäutte kehha,
 teep et loodasja, kel ello om, omma filmaga
 woiva laiia.

Nida tullep sis et üts nin sesamma
 assi woip paljo tetta. Sesamma luggu om
 waimuga nin sega mes ütte aino henge him-
 mo ehk mõtte läbbi woip sündida. Se üts
 ainus assi et innimesfel joudo om, hä olla,
 woip mitmesuggust hääd sata. Sest tullep

et wannemba omme lasti armastawa, et söb-
 bra folkko läwa nink setsin ellawa, et rahwas
 Emma esfa maast luggu piddawa, et hä wal-
 litfus nink allahdillk ussutowus om. Sesam-
 ma joud, hä olla, teeo et eggaüts sesamma
 förra pääl jääp mes temmale kölbap, hoijap
 innimesse seltsin folkko nink satap eddesi hä-
 teggenist, auro-wäärt tood nink ilmsüta
 römo.

Se kii, minno wellitse, näütap arowa
 likkult et ilm ei olle mitte foggematta nink
 ilma meleta folkko pantu, ehk folkko johtonu
 nida kui ennege sai; enge et kii ilm om forra
 perrast säetu nink et se figewäggewamb löja
 sedda kii ilmoisata tarkussega om tennu. Eg-
 gaüttest tükist, nink mes sest saap, paistap
 Jummalä tarkus selgeste. Ent paljo om,
 mes innimesse ei woi tutta nink mes neide
 hõlelik perramotleminne nink waiwalinne kae-
 minne ei jowwa teda sada. Kui meije henda
 waiwame Jummalä tarkust ütte asja man
 teda sada, sis löwwame sedda ka osast, ent

tõiste man kaup fik ärra nink meije wainw om ilma. Seperrast, minno wellitse, wotgem Jummalä teggu perramõtlemissäga kaeda, nink sedda mes meije omma filmaga näeme, temma nimme aumustamisses pruvida. Sis saap meije südda tundma et se tõttelikkult tõisi om, mes Dawid omman laulo ramatun ütlep: Sure omma Jehowa teo; neid noukas figist kel neist hä meel om. laul, III, 2,

22.

Sallaus lomissen.

Mi pea kui innimenne pürowap teda sada mink perrast fik nida om lodu, kui se om, nink mitte tõist wisi, sis tunneme seddamaid et meije moistus nõrk nink kasin om. Ennambaste ei olle fik meije tudminne lomolikkust asjust, et meije kül se pääl uhke olleme,

muud middage kul ennege sedda, et meije neist asjust, kumbega meil ennamb teggemist om, sedda ennege tijame mes nemma woiva tetta ehk sata, nink et meije, ni paljo kui meije joud kannap neid ommas tussus pru- kime. Ent kustast se tullep et nemma sedda woiva tetta nink mil wisil nemma sedda teg- gewa, se om ennambaste kif üts noudmata fallaus. Tuhhandal wisil muudwa henda lood- asja nink meije ei tija sest middage. Nink ka säratside asjade man, kumma meije ka jowwame selletada, om ikkes weel pim- medust tutta, ja se algatap meelde et meije innimesse olleme. Paljo asja omma kummist meije middage ei tija, monne omma weel kätte kalo pääl nink weidi om, mes meije selgeste tijame.

Meije kuleme tuuld löötswat, ja tijame temma suwi nink mitmesuggutsid teggu ent meije ei tija mitte selgeste mil wisil temma sünnip, kuis se tullep et temma kangembas lät nink mil wisil temma saap ärralöpma. Meije

näeme et üttest weifesest seemne terrast, orras, förs ninf pä kaswap, ent meije ei jowwa ärras moista kuis se sünnip. Weel wähhembaste woime ütelda, mil wifil üttest terrast loom üllestullep mes wimate sures puus saap, kenne warjo al zirgo pessi teggewa; kenne lehhe ninf häälme meid jahhutawa ninf kenne suggu meile toitust toma ninf ke meile puid andwa mitmesugutse tarwitusse päle. — Rif mes meije söme ninf jome, ni mitmesuggune kui se ka eale om, saap, noudmatta tö läbbi mes meije kehha essi teep, meije ihhule lihhas ninf werres. — Meije tunneme külma. Ent mil wifil temma öigede sünnip, sedda ei olle seni ajani weel mitte selgoste ärraselletu. — Piffest ninf mürristamisest meije kül nüüd ennamb tijame, kui innimesse ennemuste omma teednu; ent kumb es om temma loom ninf temma sifselinne säedus, kumb henda ni hirmsaste näütap? — Meije tijame et film neid asju ärratunnep kumma henda temma pohja paäl näütwa, ninf et förw jowwap kuulda, kui tule-hõngo läbbi helli temma ette

fannetas. Ent mes om sesamma tundminne
 ninf mil wisil temma sünnip? — Meil om
 selg't tunniscust et heng meije ihho sissen om.
 Ent kes jowwap selletada mil wisil heng ja
 ihho foon omma, ehk mil wisil heng omme
 asju ihho sissen tallitap. — Mes tulli ninf
 tuul teggewa, sedda tijap eggauts. Ent kus
 tast eggauts neist om fokko pantu, mes egga
 uts neist esürralikkult om ninf mil wisil
 eggauts neist ni mitmesuggutjib asju woip
 tetta, sest figest meije ei jowwa weel mitte
 kif ärraawada. — Paljo asja omma kum
 mist meije weel ei olle mitte kindmat pohja
 sanu, ninf peame ennege sega rahhule ollema,
 mes meije jowwame awada. Ent mes om
 fige targemba rahwa awaminne ennamb kui
 ennege walfiik tunnistus et meije weidi ehk
 middage ei tija? Eggan paigan, fohhe meije ka
 loodasjade päle kaeme, omma ilmoisata imme
 tähhe, ninf ni paljo kui meije ka neist asjust
 olleme opnu ehk läbbi noudnu, sis tulleswa
 ommete wimate' säratse asja ette, kumbe man
 meije peame faisima jama, sest et nemma ülle

innimesse jowwo läwa. Woip olka et mitmest
 asjust weel, foggematta, selget teedmist saap;
 ent sedda õiget pohja, nink mil wisil kif om
 niaf sünnip, sedda, om arwada, ei sa meile
 kül kunnage selges sama.

Lomisse fallaus om päiwalik oppus neide
 fallanste perrast, kumma meije ristiusun
 omma. Jummal om lomisen meile kif
 andnu mes meile õnnistusfes nink hääs
 ihhulikkun ellun tarwis om, et temma meile
 kül sedda pohja, mil wisil se kif om sündinu,
 teda ei olle andnu. Nisammote om temma,
 omma armo rikin waimolikko nink iggawetse
 ello tarwis, nouwo andnu, et meije kül ei tija
 mil wisil temma sedda nouwo om säednu, ehk
 mil wisil temma hääd peap teggema. Kas
 om kül innimenne, se enne ei tahha süwwa,
 enne kui temma teda saap mil wisil se sünnip
 et temma ihho, toitusse läbbi, ello nink joudo
 saap; ehk se enne ei tahha külwada nink
 istutada, eune kui temma teda saap, kuis se
 tullep et semen kaswap nink eddesi saap; ehk

Ke lambide willa enne ei tahha langas nin
 reivas tetta, enne kui temma sest teedmist
 saap, mil wifil se sünnip et willa lamba nah-
 hast wälja tulles. Tõttelikult ni rummal
 ei olle innimenne; enge temma panep täh-
 hele mes loodasfi woip sata ehk anda, opper
 sest tullu nin hääd hennele saatma; temma
 nakkap asju pruufima, nin kaep mesfuggutse
 ello tarwitusse päle nemma kõlbawa, wõttap
 neid tennoga wasta nin kitta omma loja
 armo. Ent melle innimesse Jummal armo
 fallausse man, ka ni targa ei olle? Omma
 innimesse ke neid enne ei tahha ommas õn-
 nistusfes pruufida, enne kui nemma temma
 fiseelitz säedmist nin mil wifil se sünnip, mes
 temma läbbi peap sama, omma teda sanu.
 Oh, kui meije ommete waimolikkun asjun ni
 targa ollesse kui meije ihholikkun asjun olle-
 me! Pruufigem ennege neid armo andit, mes
 Jummal om andnu, usutawolikkult, sest
 nemma omma meile se tarwis antu. N-n
 kui asja ette tulles, mes meije ei jorwa
 moista, fis wotgem neid allandusfega wasta

nink motlegem et meije nõrga innimesse olleme.
 Se om jo kũl, kui meije sedda hããd rãeme,
 mes nemma teggewa, kui meije neid prufime,
 nink se labbi selget tunnistust same et nem-
 ma torga nink armolikko Jummalã labbi om-
 ma sãetu nink meile antu.

Kawwen olgo se sis minnust et minna
 Jummalã sallãust ihholikkun ni hãste kui wat-
 molikkun asjun peas lairna. Ent kui sãratse
 asja ette tullewa, mes minna ei jowwa ärra
 moista, sis tahha minna omma nõrkusse pãle
 mõttelda, ent se man ikkes mälletada kui sure
 nink kummardamisse wããrt meije loja teo
 omma. Sis saap se kũl mes weel sallaus om,
 minno arwoitama sedda Jssandat kummardada,
 fe ni immelik figin ommin teun om.

23.

Motleminne taiwa päääl.

Kui inimenne ka ennege omma ihhõ-
likko filmiga taiwa päle kaep, sis näep temma
jo ütte immelikult illusa ehhitust, mes sõänd
ligutap uink immetellemisega täütap. Kui
armsaste paistap se sinnine wõl, se kunstlik-
kult walmistetu fattus, essiärralikkult sis kui
sõ ajal ku paistap, ehk kui tähhe, otse kui
külwetu, henda näütwa. Kes woip omme
filmi temma pole üllestõsta, ilma et temma
sedda immetelles, ehk henda sest rõmustas.
Ent weel ennamb immet om tutta, kui meije
püwwame sedda perranouda nink moistlikkult
perramottelda. Kus om temma piir? kus
temma ots om? Üts immelik suur jõõr sai-
sap tõise kõrwal nink tõise ülle, nink inni-
menne, ke omma melega sedda kii tahhap
petra kaeda, wässip enne ärra, enne kui
temma ossa ke om kaenu. Üts puhhas nink
penikenne tule-hõng, kenne sarnane middage

ei olle, täütap sedda suurte wahhet; ja siski jowway temma immelikkult suri nink rasedit kehhi kanda ja neise teed tetta kumbe paäl nemma henda allasi peawa liguma. Ei kanna tulpa ei ka toe sedda ilma mööt matta suurte wõlli ja foorma. Ei olle temma kohhege üllespantu ehk kiinitetu, ja siski om temma jo mitto tuhhat ajastaja ilma rikmatta saisnu nink saap ka eddispäidi weel saismo.

Kui immelikkult paljo nink sure omma ne kehha, kumbega se puhhas tule, hõng taiwaal om täüderu. Kui mittoferd suremb om päiwlik nink monne toise planeti, kui se maailm kumma pääl meije ellame! Niink kes tijap kas toiste tähtide sean monne ei olle ke ka ni sure, ehk weel suremba, omma. Ent sest et nemma ni ülli wäega kawwen omma, näütwa nemma henda taiwa küllen nida kui weikesse küünlakesse. Ent nemma omma immelikkult sure päiwa, kumbe zöör ei jowwa mitto millioniga ärramõta. S ajal, kui päiw omma kängemba paistmissega ei kela neid kaja, omma jo ilmarmamatta paljo taiwa, kehha nätta.

Nink kui palju ennamb näep film kui temma klasi (pikka silma) läbbi kaep! Ja, omma arvamisse perra woime möttelda et weel ennamb peawa ollema. Se ei o'le liig kui meije ütlemine et mitto tuhhat päiwlikko nink ilma, taiwa kullen, tule-hõngo sissen omma nink et meije ma-ilm, fige sega mes meije töisist planetist tijame, ennege üts weikenne jaggo sest surest hulgast om, mes saäl üllewan ni illufaste rinna möda saiswa.

Sedda peap k'ik immes pantama. Ent taiwa kullen omma weel palju ennamb imme mes meije moistlikko perramotlemissegä jowwame tutta. Mesamma taiwa kehha liguwa henda ikkes allasi ja ilmmuudmatta säedusse perra. Nemma käuwa allasi (kui rattas) omma telle ümbre nink suur hulk neist peap ka päle se weel sedda suurte teed töiste taiwa-kehade ümbre käuwa. Eggäüttel neide sean om ka omma te juhhatetu, kumma pääl temma, ilma esfimatta, käuwa. Nemma, otse kui lenden, jooskwa kängeste nink ussinaste.

Meil om joudo, henda ommast fesk, kot-
 tusfest liguda, ent siski hoijap üts tõine
 jeud, kumb nisammote suur om, heid taggasi,
 et nemma omma säetu jälgi pääl peawa jama.
 Et kül mitto tuhhat tõine tõisega seggi jooskwa,
 sis ei puttu tõine tõist mitte, enge eggauts
 hoijap sedda kõrda, mes temmal säetu om.
 Et kül meije silmiste tähtide saifus seggaminne
 nätta om, sis om ommete kif korra perrast
 nink kif sünnip kofko. Ni mitto tuhhat ajas-
 taja omma nemma jö ikkes üttel wiisil ülles tulnu
 nink alla lännu, nink taima tähtide tundja
 omma tähhelepannemisfe läbbi opnu neide saif-
 sust nink teed kaunis selgeste ette ärraütelda.
 Weel ennamb meije immetellesse, kui meije
 kige ilma säedmisfest kif selgeste ja tõtteste
 tijasse. Meije jowame ennege sest ilmast
 kõnnelda, kumba perra meije ma ilm om
 nink kenne üle, ni ütelda, päiwlik wallitsep.

Kes woip omme silmi üllestõsta nink
 taima päle kaeda, ilma et temma immetelles
 kui suur se Jofand om, ke taimast om tennu.

Ent kui sinna, mo luggeja, temma surust
 immes pannet, sis lasse sedda sinno ka kühho-
 tada sedda figewäggewat waimo kummardada
 nink aawustada. Ja kui sinna sis tunnet et
 sinno kummardamine pudulinne om, sis mötle
 se sure mudutamisse päle, mes sinno hennega
 ütškord saap sama, kui sinna neid immelikku
 asju, mes sinna siin ollet kawwest nannu,
 liggi saat näggema, sinna sis täüs maggusat
 rõmo ollema, nink tennamine sinno soänd
 saap täütma.

 24.

M i n e r a l i.

Zunimesel om paljo waja, ni hāste toi-
 tusse kui honide ehhitamisse polest. Ent kui
 se kif pāäl maad olles, sis olles temma ni
 täüs et lomille nink ellajille maad es olles.
 Ent pāālmene ma jäi puhtas nink kif me-
 talli, fiwwe nink sadda tõise asja, mes meije

allasi prufime, omma meije jalgu alla maa sise pantu, fustast meije neid omma tarwitusse perra wälja wottame ilma et se man lijaste waiwa olles. Nemma-omma maa al, ent liggi, ni kui ütten wöllitu paigan, kumb kowwa kül om innimesel tarwilist toidust anda, ent siski ka ni kohhil et temma sedda jowwap murda nink maa alla kui magasinis sise minna, nink säält omma taggawarra wotta.

Kui meije fik minerali perrakaeme, sis löwwame et meije neid neljan pä-jaun woime arwada, nink eggäüttel jaul omma esisuggut- sid tähti kummist nemma tutta omma. Ed- dimänne minerali jaggo omma ne mitme- suggutse mulla. Nida kutsutas fik neid minerali mes ei wega ei ölliga ei lasse henda lahjutada, mes wasaraga ei anna wennitada nink tullen kassinambas ei lä. Se jao sise ei puttumitte ütfinda fik mulla-suggu, enge ka fik kiwwe mes säratsist mulla-suggust omma kolkopantu. Kiwwe omma fatte suggutse, kalli kiwwe nink halwa kiwwe. Halwid om

ennamb, nink löitas tükki, mes wormi, kate
wa, surusse nink kowwause perra mitmesug-
gutse omma, se perra määrane se rõsseus,
muld ehk werel om, kummast nemma omma
kõkko pantu. Ne kalli kiwwe omma jälle
mitmesuggutse. Monne omma täwweste selge
ja paistwa läbbi, nink om arwada et nemma
ei olle mitte mitmist asjust kõkko pantu.
Monne omma ennamb, monne wähhemb selge
ehk pimmeda, se perra kui nemma mitmesug-
gutsest asjast omma kõkko pantu.

Tõine minerali pä-jaggo omma ne
sola. Sola arwatas fik mes wee sissen
ärراسullap nink kele pääl ütte maggo annap.
Monne sullawa tulle sissen ärra, monne ei
sulla, enge jäwa itkes üttesuggutse. Sola
omma kattesuggutse, happo-sool, mes kele
pääl sedda maggo annap mes happus kutsu-
tas; nink lippe-sool, kel lippe maggo om
nink mes neid lomi kel sinnie leem sissen
om, rohholisses teep. Kui ne kats sola suggu
kõkko sawa, ehk neid seggatas, sis nakkawa

nemmas káuma ninf sest saap sis wahhe-sool. Sárane wahhe-sool om esfiárralikkult se, mes söti tarwis pruúitas, se om kóki-sool. Sedda káiwetas maa sissest, ehk tettas sure merre weest ehk ketetas káimo weest. Kik ne sola teggewa ennambaste et lome kaswawa. Ehk nemmas teggewa ka sedda, et lome ni háste kui kik mu asja, mes mitmist asjust omma kókko pantu, koon pússiwa; nida kui nemmas ka sedda teggewa et asja nakkawa káuma, (nida kui ollut) kumma káumisse lábbi paljo ninf mitmesuggutse asja sawa.

Kolmas minerali pá-jaggo omma ne asja mes tuld kúlge wórwá ja palláwa, ninf neide hulgale om úlle kige se nimmi pantu maa-wáik. Nemmas omma sest tutta et nemmas tulle sissen pallama láwa, ninf, kui nemmas puhta (mitte seggatu) omma, sis lahkuwa nemmas ölli, ent kunnage wee sissen. Selfinnatsel minerali suggul om, een töisi minerali, sedda wahhet et neide man sedda rohkeb om, mes pallama lát; ninf

fui üttele sis sedda asja willand ehk parras jaggo om, sis woip temma pallada. Ent sedda mes pallama lät, löitas ka pea fige loodasjade sissen.

Meljas minerali pä jaggo omma ne metalli. Ne omma rasfedamba kui mu minerali, läwa tullega sullama nink perrast läwa nemma jälle kõwwas, nida kui nemma enne olliwa. Nemma omma esjärjalikkult wallusa nink wasfaraga woip neid wennitada. Monne metalli, kui neid ka tullega sullatas, ei kaota seperrast middoge, enge jäwa ilma muudmatta. Neid kutsutas kalli metalli nink ne omma kuld ja hõbbe. Ent tõise metalli, mes halwas metallis kutsutas sawa wimate, pikkema ehk lühhema ajaga, tulle läbhi ärrahäetetus nink läwa sis ennambaste lubjas. Üts neide feast, zea-tinna, teep et temma esfi nink lik tõise, flafis sawa; ent kalli metalli ei woi temma mitte häetada. Halwa metalli omma wiis: ellaw - hõbbe, zea - tinna, werrew

wast, raud, tinna. Omma weel tõise mes neide nimmetetuidega ei woi ütte kokko arwada, sest et neid ei woi nida wasaraga lüwwa nida kui neid tõisi. Neid kutsutas pool-metallis.

Kiik sesinnane minerali-riik om tõ-maja, kun näggematta kombel, ilma hääs, tööd tet-tas. Ei olle weel ütisk neist tarkust, ke sä-ratsid asju neudwa, sedda hääd sanu, sedda teggijat omma mitmesuggutse tõ man sallajal wisil nätta sada, nink sedda kunsti oppeda, kummaga temma mulla-suggu, sola, waiko nink metalli walmistap, korjap nink kokko pannep. Ni rasse kui se om, ärwaarwada mes temma se kigege teep, mes egga päiwa wastseste saap, ni rasse om ka, ärwaarwada mil wisil kiik jaokesse kokko kaswawa nink nida sawa kui meije neid löwwame. Weidi tijame mes pääl maad om, ent paljo wä-hemb weel sedda mes maa al om. Kige sü-gawamba hawwa ei kää ennamb kui kuus ehk seitse sadda sülda maa alla, ja se ei olle weel kues tuhhat jaggo meije ma-ilma jörist, kui

meije jowwasse ütte joond üttest werest töiste
 kesset läbbitommada. Kui meije ennege sedda
 ütfinda perra mötlemme, sis woime ossast ärra-
 arwada, kui woimatta se om, täwweleikko nink
 töttelikko teedmist fest sada mes maa al wal-
 mistetas. Meije jäme se man rahholikkus,
 et, kui meije fik tinkitusi pruukime, mes
 loja annap, se middage ei te, kas meije tija-
 me mil wisil fik saap nink sünnip, wai ei
 tija; olleme rahhule et meije sedda tijame mil
 wisil meije fik woime targalikkult pruukida.
 Meije tijame jo kül et meije loja se läbbi
 woip awwustetus sada, funna meije tijame et
 mitte üts paigakenne maa pääl nink maa al
 om, fun temma es olles omma wägge, tar-
 fust nink armo mitte awwaldanu.

 25.

Jummala tö täwweus.

Mes om Jummala teo täwweusse sor-
 nane? Kes jowwap temma wäe awwustust

arr-arwada, kumb henda se sisen om arwaldanu? Se ei olle weel kûl et temma neide surusse, arwo, suggu nink sâedmissê labbi teep et meije sedda immes panneme. Eggaûts tõ peap ka esfiârralikkult temma ilmotsata hoold nâutma; eggaûts peap tâwpeil nink ilma laitmatta ollema; ka figewâhhemba sisen tabhap temma nâuta et kif om korra nink wisi perrast sâetu nink kofko pantu. Meije panneme immes neid mitmesuggutsid tõdd mes innimesse tarkus om tennu. Nemma teggewa, kui meije sedda se wasta arwame mes wannal ojal innimesse, fe weel ni paljo es tija, omma tennu, sârâtsid asju, mes enne-muste olles immetõõs arwatu; meije mõtame asjade forgeust, laijust nink sũwrijust ärra; meije tijame sedda teed mes taiwa tâhhe kâüwa; meije sâeme jõe joostmist; meije moistame wet forge ülestõsta nink jälle kofko litsu; honid tetta mes merre pâäl kâüwa nink mitto muud tõdd mes innimesse moistusse aaw om. Ent mes kif innimesselik lõidminne, mes neide fige illusamb nink uhkemb tõ, ütte

aino Jummalala tō wasta om. Pūdultine om
 kif mes nemma pūūdnu perratetta. Paljo
 allamb ninf halvemb om innimesse tō Jum-
 mala tō wasta! D'go kūt et monni meister
 henda olles fige hōlega waiwanu omma tōōd
 ni hāste tetta et temma peas tullus sama;
 temma hōōdgo sedda, tekko sedda silledas, ja
 ni illusas kui temma tahhap ehk arwap, mes
 se kif sis om kui meije sedda sures-teggewa
 klasi lābbi kaeme? Mes sāl om nātta? Kif
 om fōrrata, illoto, karwane! Ent kaēge fige-
 wāggewa Jummalala tōōd omma ihholikto sil-
 maga ehk sures-teggewa klasi lābbi, nemma
 omma ikkes illusa; ehk silm ei jowwa kif sel-
 letada, ehk motlep ka innimenne mōnniford,
 kui temma klasi lābbi kaep, kohhalt tōist asja
 nāggewat, ent ikkes om kif tāmwelik ninf
 ilma laitmatta.

Jah, Jummalala suur wāggi om eggōūtte
 lood-asja jao man, kif mōdo, arwo ninf kalo
 perra tennu ninf kōlko pandnu. Sārane
 joud, kel piri ei olle, woip ennege tetta, et

fik temma! tō peap korra perrast ollema.
 Rge surembast loodasjast sani ammat fige wāh-
 hembani, om ūts immelik hā kord. Eggāitten
 paigan sūnnip fik ni hāste kofko, et suggufe
 wahhet ei olle, ehk middoge tūhjas ei jā, ehk
 ilmasjata om, et ūts peap tōise lābbi tāwwe-
 likus sama, ja eggāits jaggo, kui sedda es-
 järvalikkult kaetas, henne sisen ka tāwwe-
 lik om. Kas sinna jowwat selletada sedda lōpmatta mit-
 mesuggust illo, sedda arwamatta karwa-
 seggamist mes mitmesuggustel asjal om mes nitu
 pāal, orrun, mae otson, lome ninik lillide man,
 klowel ninik mineralil omma? Kas ei olle eg-
 gāittel asjal mes Jummal lonu, esisuggune
 illo? Kas sedda mes fige tullusamb om ei olle
 ka fige illusamb? Ja siski om fige loodasja
 surus, nāggo ja kofko sādminne, kui meije
 neid ūtsinda arwame, kel ello ei olle, ilmūtle-
 matta paljo. Ja weel ūklematta suremb om
 neide hulk, kel ello om, ja fik omma nemma
 tāwwe-likko ninik laitmatta. Kui auwolik om sis
 selle waimo wāggi, ke, omma tahtmissē lābbi
 ennege ūtsinda, sedda fik om tennu.

Ras mul om waja, Jummalala wäe auwustusse perrast, sedda aiga hennese meelde algatada, kun weel middage es olle; kun temma käst et kif piddi sama nink sai, ja siski kif hä olli? Ras minna eggal kewwajel wastset loomist ei näe? Mes om immelikkumb kui se mudutaminne mes selsammal ajal ma pääl saap? Süggise kolep kif ärra mes orrun, nito pääl, mõtsan om; talwe om kif illo ärrakaonu. El-laja omma kurblikko; kif rahwas käftiwa henda ärra; eggan paigan om tühhi-ma, kif näüs kangussen ollewat nink ei tunne middage. Siski teep Jummalala wäggi ka sel ajal, ilma et meije sedda näeme — ja parrago Jummal! Ka ei kitta — omma tööd ikkes eddesi, et kigel asjal jälle wastset ello peas sama. Ello tullep taggasi kanges jänu loodasja sisse, kif otap õtse kui wastset üllestõsemist.

Oh kuis minna woi sedda kif ni saggeduste kaja ilma et minna selle surust, ke ilmot-sata om, nink temma wäe auwustust allandlikkult immetelle? Runnoge ei pea minna tule kätte minnema, ilma et minna säratsid mõttid

mõttele! Es loodasja ei olle ka Jummal awwaldetu sõnna ni hāste kui se mes pūhhan kirjan om ūllespantu? Oh kui minna ommete kunnage ūtte puud nāes mes tāus lehti om, ehk ūtte wilja-põilo, ehk ūtte nito tāus lilli, kunnage ūtte uhket mõtša, kunnage ūtte lille wõttas, kunnage ūtte aida lääś, ilma et minna mõtles: se om Jummal, ke om tennu et purwarri minno jahhutap: Jummal, ke nitul nink mõtšal sedda armsat rohholist karwa om andnu: Jummal, ke teep et ma winamarju ja õlli kannap innimesse sõänd rōmustada, ja kui minna sedda kif nāe, leisklemisfega peas kummardama nink ūtlema: Jehowa kui sure omma sinno teo, sa ollet neld kif targaste tennu: ma om tāus sinno perrandusfi (Zaul. 104, 24.).

 26.

Mõtleminne henne pāle.

Minna ella; minno werri jofep weel, ilma et ma se pāle mõttele, minno kunstlikkult hoiyetu

foonde sisen. Minna magga, ja ilma et ma hennest esfi middage ei tija, jääp siski tundminne minno mahha langenu nink otse kui kolu ihho sisen. Minna wirgu ülles, mele nakkawa mötlemä, nink heng nakkap tundma. Ma sö, ma jo; kige loodasja wäljaspiddinne illo, kumb ümbrezõri om, rõmustap minno. — Kas ma esfi sedda kif te? Kas ma esfi olle hennest fest sani ligumist andnu, kui ma weel ilmale es olle todü nink ligumist es tunne. Kas olle minna omma ihho kokkopannemist, kumba ma esfi ei tunne, koggematta tennu? Kas ma olli targemb kui ma weel es olle, wai kas olli minna enne, enne kui mul joudo olli middage möttelda? Kustast se tullep et ma sedda ei woi ütelda mes üllewän-ollemisse nink maggämissse wahhel om. Mil wisil om minno maggo lodu et temma ilma minno käsätmatta nink abbita jowwap toitust ärrasedi, nink mil wisil se seedminne sünnip? Kustast se tullep et kif minnosuggutse loodasja ka nida lodu omma kui minna, nink melleš ma henda olle sel wisil nink mitte tõisel wisil lonu? Kas olle

minna loodasja illo ka lonu wai kas om egga-
 üts ka henda esfi tennu? Kes om sedda tennu
 et teije jowwate rõmo nink pahhandust tutta?
 Kes lassep mulle leiba kasmada nink neid latti wet
 wälja ajada, et mo ihho ärra ei kuiwa nink mo
 liigme weel liguwa? Kes lassep mo filmi sisse
 walgust paista, et ma allasi pimmedusen ei
 olle? Kustast mulle hääd saap, kustast kurri
 tullep mes mul ni paljo waiwa teep? Melles
 mo käsfi ei käü ilma muudmatta häste? Melles
 ma henne wasta ni armeto olle olnu nink mitte
 täwwelik omma ihho kofko pannemissen? Kas
 se fik minnust tullep nink kas olle minna ja min-
 nosuggutse kumba minna henne ümbre näe,
 kumbe ma olle nännu nink eddispäidi weel sa
 nätta sama, joudwa ka sedda fik tetta?

Rummala mötte! kumma tunnistust and-
 wa et ne, ke säratsid melewaetalissi asju mötle-
 wa, pudulisse ehk wäega ärrarikkotu innimesse
 omma! Minno heng nink temma pudus tun-
 nistap minno loja surust, kumb om täwwelik
 nink laitmatta waim, kenne al minna figin
 asjun saisa. Minno ihho, kenne kofkopanne-

mist ma esfi ei tunne, näütap et üts tõine tark
 meister, kumba minno meel ei jowwa tawweste
 tutta, minno luid, lihha, soni, nink kif, kif
 mes ihhule om, om moistnu ülli wäega häste
 kofko säeda. Nõrk innimenne, ke ei jowwa
 ütte karwa ke tetta, kuis temma olles joudnu
 sedda kif moista ehk möttelda mes säratsel
 loodasjal tarwis om, kui innimesse kehha om?
 Meije ihho kige wähhemb tük ei olle mitte
 ilmasjata lodu; temma om tarwis, ehk peap
 seperrast ollema et tõjse tükki jo een omma,
 kel temma waja om. Moistlik perramõtle-
 minne nink se, mes meije egga päiwa näeme,
 näütap sedda selgeste. Ja tõttelikult! se
 loja peap õige suur ollema, sest et minna
 mitte se üts ainus olle, ke hennest wõlp kitta:
 temma om minno targalikkult nink häste lonu.
 Nitto must tuhhat minnosuggutse, ilmoatsata,
 ellawa nink ilmellota loodasja, õtse kui heika-
 wa: kae selle päle ke näggematta om, imme-
 telle henne nink meije kige küssen määrane tem-
 ma om. Kae sedda mes kige wähhemb melse
 sean om, kel nisammote ello nink tundmist om,

kui sulle, ning tenna tedda et temma sinno ning meid ni immelikult om lonu.

Jah, mo ello andja, mul om wõlgo sinno ilmetfata tennada. Sinno läbbi ma ella, sinno läbbi ma ligu, sinno ma pea se eest tennama et mo heng weel terwe ihho fisen mõtlep; et ma tõiste loodasjadega, kumma ka ma pääl ellawa, woi rõõmsa olla. Sinnust, mo Jummal, tullep et kif mes ellap, minno rõmoga täütap. Sinna hõmmetat maad et temma wasses ei sa, ja minna, toituse pudusse perrast, hukka ei lä. Sinna ollet se, kenne wõzge, armo ning tarust minna ning kif moistlikko loodasja tennoga kummardawa, kenne holekandmist ma pea kitma ning kenne kaitsemisse alla ma henda allandlikult pea pandma. Sinna tunnet meid, sinna kaet meije pääl, kif meije tööd tijat sinna. Sinna ei tahha mitte et meije pimmedussen ning kurbusfega peame kahhitsema et meije olleme lodu; sinna annat lubba et meije ilmsüta rõmo tennalikko sõamega woime piddada. Kui minna ütte zirgo näe,

Kenne ussina lendamist, kenne ehhitamist nink
 laulo wisi ma immetelle, sis pea minna hen-
 nele meelde algatama et minno kõhhus om
 sinno tennada, konna sinno sõnnia oppetap et
 zirgo laulminne sinno kirtus om. Sinna tole-
 rat tedda ni hāste kui minno. Lemma sõõp
 sedda sõli mes sinna temmale lasset kaswada
 nink mulle peawa sinno sõnnia pāal ārramād-
 danu terra termilist toitust andma. Sinna
 annat wiõma nink pāiwa paistmist et lige
 moggusamba suggu maa sisfest wālja tulles,
 ja kif minno waiw es olles mitte joudnu ütte
 kuiwa kõrre fata. Sa teet weel ennamb.
 Sinna ei anna mitte ütfinda sedda tarwilist
 toitust, sinna annat ka sedda mes ilm ütlep
 õnsust, rikkust nink rõmo ollewat. Sinna
 tallitat nida et ka õnneto asja peawa õnsust
 eddesi saatma. Ütte sõnniaga, sa ollet meid
 immelikkul lonu, nink immelikkul wisi toitat
 sa meid.

Kui minna õmmete sedda lühhikest aiga
 mes minna siin olle, nink neid tunni, mes
 taggasi ennamb ei tulle, kui nenima jo mõda

omma lännu, nida pruukis, et minna, kui ma
 siist ilmast pea lahkuma, ütte tämwelikumba
 rõmo nink säratse saiusse saas, kun minna
 lomisse nink armo sallaust selgema filmaga
 woi kaija. Kui minna ommete, kui minna
 sinno suri immeteggu nãe, kihhotetus saas,
 sinno, sedda figewaggewat zoja nink hallelikko
 Arrapãstjat, sinno jummalikko waimo wãe
 lãbbi ni kawwa wois aumustada kui sinna
 saae ollema.

R e g i s t e r

S u b h a t a j a .

		lehe kũlg.
1.	Jummal. kannay egga pãrwa hoold	3
2.	Witmesuggune tullu mes tulli kannay	7
3.	Hãteggeminne summe lãbbi	11
4.	Taiwa : tãhhe	14
5.	Loodasja hengaminne talwe rajal	20
6.	Wãtleminne Jummalã tomisse teo pãle, pũhha firja perra	25
7.	Hannaga tãht, ehk komeet	31
8.	Ru	36
9.	Mes tarwis mãe omma	41

10.	Rihhotaminne Jummalat oppeda se sissen tundmä, mes temma ont lonu	45
11.	Mõnne ellajide saius talwel	50
12.	Mõtleminne kui puu häitsewa	53
13.	Ellajide toitlus om jo lomissen holitsetu . . .	58
14.	Mõtleminne haina päle	63
15.	Loodasjade surus nink hull ilma pääl . . .	67
16.	Tullu mes jõe saatwa	71
17.	Mõtleminne maa päle nink kuis temma algis missest om saetu	76
18.	Mitunde illo nink tullu	80
19.	Mitmesuggutse maa kottusse	86
20.	Mõnne asja mes ellajide man tähhele panne misse wäärt omma	91
21.	Utte lomolikko asja läbbi saap mitmesuggust hääd	97
22.	Sallaus lomissen	102
23.	Mõtleminne taiwa pääl	109
24.	Mingrali	113
25.	Jummalat tö täwmeus	119
26.	Mõtleminne hetine pääl	124
27.	
28.	
29.	
30.	

